

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

czyt. 355.25

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

**METODYKA PRZEPROWADZENIA
KOŁOKWIÓW, EGZAMINÓW
i OBRONY PRAC DYPLOMOWYCH w ASG WP
(Opracowanie teoretyczne)**

1.
5/1984

11192

WARSZAWA

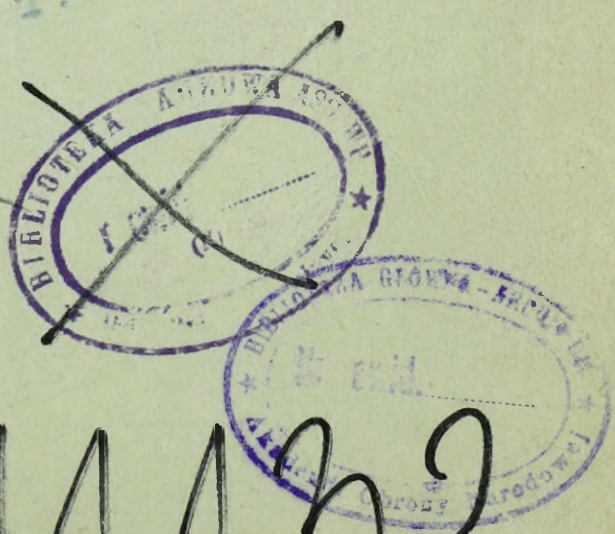
1985

czyt. 355.25

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

**METODYKA PRZEPROWADZENIA
KOŁOKWIÓW, EGZAMINÓW
i OBRONY PRAC DYPLOMOWYCH w ASG WP**
(Opracowanie teoretyczne)

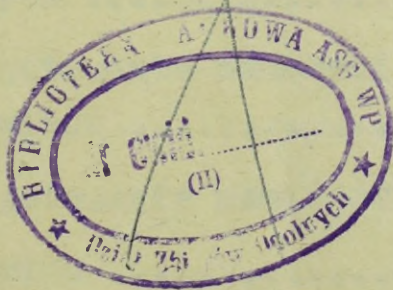
1.
5/1984

11192

METODYKA PRZEPROWADZENIA KOŁOKWIÓW
EGZAMINÓW I OBRONY PRACY DYPLOMOWYCH W ASG WP

/Opracowanie teoretyczne/

5/934

1.

355.253.4

355.256(043)

355.205.511

Opracowanie wykonał zespół autorski w składzie:

ppłk dr Wiesław CHRZANOWSKI

płk dr Józef FEDORUK

płk doc.dr Kazimierz GIERCZAK

ppłk dypl. Aleksander KOMAŃSKI

ppłk dr Marian KRUSZYŃSKI

płk dr Bolesław MORAWSKI

płk dr Apolinary PROKOP

ppłk dypl. Wojciech STRASZEWSKI

ppłk dr Bogdan SZULC /kierownik zespołu/

S/934

	str.
WSTĘP	4
1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE OPRACOWANIA	6
1.1. Problemy i cele badawcze	6
1.2. Metody, narzędzia, zakres i teren badań	7
1.3. Literatura przedmiotu	9
2. OGÓLNE ZAŁOŻENIA PROCESU KONTROLI I OCENY WYNIKÓW KSZTAŁCENIA	11
2.1. Pojęcie kontroli i oceny wyników kształcenia	11
2.2. Rodzaje i formy kontroli i oceny wyników kształ- ceni	13
2.3. Podstawowe funkcje kolokwium, egzaminu i obrony prac dyplomowych	16
3. PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE KOLOKWIMUM W ASG WP	20
3.1. Przygotowanie kolokwium	21
3.2. Prowadzenie kolokwium	30
3.3. Ocenianie słuchaczy w czasie kolokwium	32
4. PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE EGZAMINÓW W ASG WP	35
4.1. Rodzaje egzaminów	36
4.2. Przygotowanie egzaminów	39
4.2.1. Opracowanie i przygotowanie materiałów egzaminacyjnych	40
4.2.2. Powoływanie komisji i podkomisji egzamina- cyjnych	44
4.2.3. Przygotowanie nauczycieli i słuchaczy do egzaminów	45
4.2.4. Przygotowanie pomieszczeń do przeprowadzenia egzaminu	47
4.3. Prowadzenie egzaminu	48
4.4. Ocenianie słuchaczy w czasie egzaminu	53
5. OBRONA PRACY DYPLOMOWEJ W ASG WP	57
5.1. Przygotowanie obrony pracy dyplomowej	57

5.2. Przebieg obrony pracy dyplomowej	62
5.3. Ocenianie słuchaczy w czasie obrony pracy dyplomowej ..	65
ZAKOŃCZENIE	68
BIBLIOGRAFIA	70
ZAŁĄCZNIKI:	
1. Ocenianie kolokwiów i egzaminów ustnych /wariant punktowy/	75
2. Główne komponenty oceny słuchaczy w egzaminach ustnych i kolokwiach	76
3. Ocenianie ćwiczeń egzaminacyjnych przy zastosowaniu współczynnika ważności /wariant dla grup ogólnowoj- skowych/	77
4. Ocenianie ćwiczeń egzaminacyjnych przy zastosowaniu 10-punktowej skali ocen /wariant dla wojsk lotniczych/..	78
5. Sprawozdanie z przeprowadzonych badań ankietowych	79
6. Sprawozdanie z wywiadów przeprowadzonych z kadrą ASG WP	87

WSTĘP

Jednym z niezbędnych składników właściwie zorganizowanego procesu kształcenia w szkole wyższej, a w tym także w wyższej szkole wojskowej jest proces kontroli i oceny wyników kształcenia. Problem ten, choć na pozór prosty i nieskomplikowany w rzeczywistości już od dawna stanowi wielce kłopotliwą i kontrowersyjną fazę działalności dydaktycznej nauczycieli akademickich. Stąd też wśród kadry nauczycielskiej mamy zarówno zagorzałych zwolenników kontroli wyników kształcenia, jaki całą grupę nauczycieli traktujących wszelkie rodzaje i formy kontroli jako zło nieuniknione.

Nie ulega jednak wątpliwości, że kontrola i ocena wyników kształcenia, rozumiana szeroko, jest niezbędna w każdym procesie, a więc i w procesie dydaktycznym Akademii Sztabu Generalnego WP.

Zdawać należy sobie sprawę, że aby prawidłowo i obiektywnie ocenić studiującego /słuchacza/ niezbędny jest cały szereg czynności kontrolnych umożliwiających pełną ocenę wszystkich cech osobowości ludzkiej. Stąd też, już w latach siedemdziesiątych, główna uwaga dydaktyków skupiona została nad wzmoczeniem wysiłków zmierzających do rozwoju stosowanych już i wprowadzeniu nowych form kontroli przejawiających się w zdecydowanie wyższej wartości diagnostycznej.

Nowoczesna dydaktyka wojskowa optymistycznie zapatruje się na praktyczne możliwości poznawcze systemu kontroli i oceny wyników kształcenia w szkole wyższej. Systematyczna kontrola i ocena wyników kształcenia jest bowiem w większości przypadków stosunkowo prostą i pewną metodą pozwalającą określić zakres nabytych wiadomości i umiejętności oraz ustalić stopień przygotowania słuchacza /studenta/ do pracy zawodowej. Dostarcza ona również niezbędnych danych do ustawnego procesu modernizacji działalności.

Stosunkowo największe kontrowersje w procesie dydaktycznym ASG WP wzbudzają sposoby prowadzenia egzaminów, kolokwiów oraz obrony prac dyplomowych. Występuje tu dużo dowolności, wynikających głównie z braku opracowań określających ogólne zasady postępowania nauczycieli akademickich w tej dziedzinie. Stąd też kolokwia, egzaminy i obrona prac dyplomowych są często różnie organizowane, a kryteria i wymagania także nie są jednolite. Dlatego zasady i metody przeprowadzenia tych form kontroli i oceny wyników kształcenia stanowią, oprócz ogólnych założeń teoretycznych i metodologicznych problemu, podstawową treść niniejszego opracowania.

Przedstawione propozycje rozwiązań w tej dziedzinie są efektem zarówno głębokich przemyśleń jak również przeprowadzonych badań naukowych. W opracowaniu wykorzystano także doświadczenia poszczególnych komórki organizacyjnych ASG WP, a głównie Katedry Taktyki Ogólnej i Katedry Sztuki Operacyjnej z Wydziału Wojsk Lądowych oraz Katedry Taktyki Lotnictwa Operacyjnego i Katedry OPK z Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK.

Wiele cennych uwag wnieśli nauczyciele akademicy Wydziału Wojsk Lądowych oraz Instytutu Dydaktyki Wojskowej ASG WP w czasie specjalnie zorganizowanych seminariów, dotyczących rozważanej problematyki, które przeprowadzono w drugiej połowie 84 roku /IDW/ i pierwszej połowie 1985 roku /WWL/ podczas ogólnoakademickiego szkolenia kadry uczelni.

Oprócz przedstawionego opracowania, zespół autorski przygotował skróconą wersję przedstawiającą główne wnioski i propozycje. Opracowano ją w formie poradnika metodycznego dla nauczycieli akademickich. Wskazane opracowanie zostało zaakceptowane przez zastępcę Komendanta ASG WP do spraw szkolenia i zostanie wydane w pierwszym kwartale 1986 roku.

1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE OPRACOWANIA

1.1. Problemy i cele badawcze

Znaczne kontrowersje i wieloznaczność występujące w procesie kontroli i oceny wyników kształcenia, który stanowi nierozłączny element systemu kształcenia w ASG WP stały się czynnikiem określającym konieczność precyzyjniejszego działania nauczycieli akademickich w tej dziedzinie. Jednym z elementów takiego działania było wyznaczenie zespołu autorskiego do opracowania podstawowych normatywów postępowania nauczycieli akademickich w czasie prowadzenia kolokwii, egzaminów i obrony prac dyplomowych w ASG WP.

Wieloletnie obserwacje własne członków zespołu autorskiego, a także innych nauczycieli akademickich, funkcjonującego procesu kontroli i oceny wyników kształcenia oraz częste dyskusje kadry naukowo-dydaktycznej ASG WP nad metodami i formami kontroli i oceny, pozwoliły na zapoznanie się z wieloma poglądami w tej dziedzinie, a co z tym się wiąże na ustalenie, że istnieje nieodzowna konieczność dalszego doskonalenia funkcjonującego procesu. Działalność taka pozwoliła zgromadzić znaczny materiał, który wymagał jednak szczegółowej weryfikacji i metodycznego opracowania, a głównie prowadzenia dalszych badań.

Przystępując do pracy badawczej zamierzano uzyskać odpowiedzi na następujące pytania:

- czy obecne założenia oraz stosowane cele i metody odpowiadają wymaganiom społecznym?

- czy można bardziej szczegółowo określić kryteria oceniania słuchaczy podczas kolokwii, egzaminów i obrony prac dyplomowych?

- czy i jakie są możliwości dalszego doskonalenia rozpatrywanych metod i form kontroli i oceny wyników kształcenia?

- czy istnieją warunki, których poprawa może wpłynąć dodatnio na obiektywność rozpatrywanych form i metod kontroli i oceny wyników kształcenia?

Dążąc do uzyskania odpowiedzi na postawione pytania hipotetycznie założono, że:

- po pierwsze - efektywność rozpatrywanych form kontroli i oceny wyników kształcenia można podnieść przez dostosowanie ich do wymogów społecznych;

- po drugie - można bardziej szczegółowo określić kryteria oceniania słuchaczy w rozpatrywanych formach kontroli i oceny wyników kształcenia;

- po trzecie - istnieją takie warunki, których poprawa wpłynie dodatnio na obiektywność oceniania.

Przy tak przedstawionych założeniach hipotetycznych głównym celem procesu badań naukowych było określenie możliwości racjonalniejszego doskonalenia funkcjonowania procesu kontroli i oceny wyników kształcenia, a przez to dokonanie ustaleń dotyczących sposobów i metod organizowania i przeprowadzenia kolokwii, egzaminów i obrony prac dyplomowych oraz wypracowanie w miarę obiektywnych kryteriów oceniania słuchaczy.

1.2. Metody, narzędzia, zakres i teren badań

W pracy nad rozwiązywaniem postawionych problemów oraz weryfikacją założonych hipotez zastosowano szereg metod badawczych uznanych za podstawowe zarówno w badaniach wojskowych jak i pedagogicznych.

W badaniach empirycznych zastosowano metodę badania opinii oraz metodę badania dokumentacji. Badanie opinii prowadzono techniką wywiadu oraz ankietowania.^{1/}

Opracowane do badań ankietowych kwestionariusze były anonimowe, a pytania w nich zawarte miały charakter skategoryzowany - otwarty - co pozwoliło na szerokie i szczere wypowiedzi badanych.

^{1/} Sprawozdanie z badań oraz narzędzia badawcze przedstawiono w załącznikach 5 i 6.

Badania prowadzone były w trzech etapach. Pierwszy etap badań prowadzono metodą wywiadu gromadząc niezbędne dane i wnioski nauczycieli; a następnie weryfikowano je kolejno w badaniach ankietowych podczas egzaminów rocznych oraz podczas seminariów z kadrami naukowo-dydaktyczną Instytutu Dydaktyki Wojskowej oraz Wydziału Wojsk Lądowych.

Ogółem wywiadem objęto 46 nauczycieli akademickich Wydziału Wojsk Lądowych, WWL i OPK, Katedry Nauk Społeczno-Politycznych, Katedry Historii Sztuki Wojennej i Instytutu Dydaktyki Wojskowej. Badania trwały od grudnia 1983 roku do sierpnia 1985 roku w różnych grupach pracowników dydaktyczno-naukowych. Ogólną sumę badanych stanowili:

- szefowie katedr i ich zastępcy 8;
- kierownicy zakładów i kierownicy grup
szkoleniowych 20;
- adiunkci i starsi wykładowcy 18.

Badaniami ankietowymi objęto 50 nauczycieli akademickich wchodzących w skład komisji egzaminacyjnych w następujących grupach:

- a/ szefowie katedr i ich zastępcy 2
- b/ Kierownicy zakładów i kierownicy
grup szkoleniowych 22
- c/ starsi wykładowcy i adiunkci 24
- d/ wykładowcy i starsi asystenci 2

Oprócz przedstawionych badań zorganizowano specjalne seminaria, na których przedstawiono przyjęte już przez zespół propozycje do powszechnej dyskusji. Ogółem w dwóch /2/ przeprowadzonych seminariach wzięło udział około 150 nauczycieli akademickich.

Przedstawiona w rozprawie problematyka nie stanowi wyłącznie zbioru wyników badań empirycznych. Zawiera ona także rezultaty badań teoretycznych uzyskanych zwłaszcza metodami analizy i syntezy, porównania, analogii i uogólnienia.

1.3. Literatura przedmiotu

Praktyka, w zakresie prowadzenia kolokwii, egzaminów i obrony prac dyplomowych, wskazywała głównie na niedosyt materiałów o charakterze metodycznym, które byłyby pomocne nauczycielom akademickim w procesie kontroli i oceny wyników kształcenia. Z przeprowadzonej analizy kilkudziesięciu opracowań /monografie, artykuły, słowniki, wystąpienia, wyniki badań pracowników naukowych różnych uczelni i instytutów/ wynika, że problemy prowadzenia kolokwii, egzaminów i obrony prac dyplomowych wzbudzają szerokie zainteresowanie zarówno indywidualne /szeregu psychologów i pedagogów/ jak i instytucji zajmujących się kształceniem. Można więc twierdzić, że literatura przedmiotu jest dość szeroka, choć zdaniem autorów problematykę traktuje dość ogólnie, głównie pomijając zagadnienia metodyczne.

Zdecydowana większość publikacji koncentruje się głównie na rozpatrywaniu właściwości kolokwii, egzaminów i obrony prac dyplomowych oraz różnych uwarunkowań wpływających na nie w kontekście całościowego ujęcia systemów kształcenia.

Nadal nie ma jednoznaczności co do poszczególnych terminów stanowiących podstawę rozpatrywanej problematyki, co powoduje znaczne rozbieżności, a często nieporozumienia w procesie kontroli i oceny wyników kształcenia.

Większość publikacji poświęca wiele uwagi problemom przygotowania się do kolokwii i egzaminów "przedmiotów" kształcenia, wchodząc nawet w szczegółowe aspekty uwarunkowań psychologicznych wywierających wpływ na powodzenie zdającego egzamin /kolokwium/.

Zdarzają się jednak pozycje, które choć tylko ogólnie, lecz poruszają sprawę przygotowania i prowadzenia kolokwium i egzaminów przez nauczycieli akademickich. Zauważyć to można u J. Pietera, W. Okonia, a także u S. I. Zinowiewa.

Z rozpatrywaniem metodyki postępowania nauczycieli w tej dziedzinie spotykamy się również w szeregu wydawnictwach Wojskowej Akademii Politycznej.

Istotnym mankamentem literatury przedmiotu jest to, iż w większości wszelkie formy kontroli i oceny okresowej traktowane są jako egzamin. Często więc nie rozóżnia się kolokwium od egzaminu, choć zdaniem autorów, różnica jest bardzo wyraźna. Wyjątek stanowi tutaj praca J. Kruszewskiego pt. "Kształcenia w szkole wyższej" oraz J. Bogusza "Wybrane zagadnienia dydaktyki wyższych szkół wojskowych".

Przyznać należy, że w literaturze przedmiotu dość szeroko rozpatrywane są problemy oceniania słuchaczy /studentów/ w czasie egzaminów, kolokwium i obrony prac dyplomowych. Szczególnie wartościową pozycją w tej dziedzinie stanowi praca J. Pietera pt. "Egzamin obiektywny". Krytycznie należy jednak stwierdzić, że większość opracowań dostrzega jedynie ogólne problemy obiektywności. Trudno jest więc spotkać konkretne kryteria oceniania w poszczególnych formach kontroli i oceny wyników kształcenia.

Wielce pomocne w rozpatrywaniu poszczególnych zagadnień okazały się artykuły wielu nauczycieli akademickich publikowane w "Dydaktyce Szkoły Wyższej" oraz "Życiu szkoły wyższej".

Z literatury dotyczącej problematyki kontroli i oceny wyników kształcenia obejmującej specyfikę Akademii Sztabu Generalnego WP na szczególne podkreślenie zasługują: zbiorowe opracowanie pt. "Zagadnienia metodyki nauczania w ASG WP" oraz opracowania J. Zakrzewskiego.

Wymienione już oraz szereg innych publikacji pozwoliły na dokonanie szeregu porównań i wyciągnięcie wielu ciekawych wniosków, a także na szczegółowe dostrzeżenie specyfiki ASG WP w procesie kon-

2. OGÓLNE ZAŁOŻENIA PROCESU KONTROLI I OCENY WYNIKÓW KSZTAŁCENIA

2.1. Pojęcie kontroli i oceny wyników kształcenia

Kontrola i ocena wyników kształcenia, a w tym jej poszczególne formy takie jak kolokwium, egzamin, czy też obrona prac dyplomowych stanowią nierozzerwalne ogniwo systemu kształcenia każdej szkoły wyższej, a więc także systemu kształcenia ASG WP. Celowe więc staje się właściwe rozumienie poszczególnych terminów, co pozwoli precyzyjnie dostrzec istotę poszczególnych form, tym bardziej, że często rozumienie to nie jest jednoznaczne.

Najczęściej pod pojęciem "kontrola" rozumie się sprawdzanie, przegląd, skrupulatne badanie, rozpatrywanie czegoś, wnikanie w coś. Dość powszechne jest też rozumienie kontroli jako porównanie wykonania z wyznaczeniem stanu faktycznego - ze stanem wymaganym.

W. Okoń określając kontrolę w stosunku do szkolnictwa lub szerzej jeszcze, do działalności pedagogicznej wskazuje, że "Kontrola wyników nauczania to ogół zabiegów nauczycieli mających na celu: 1/ obserwację, analizę i ocenę postępów w nauce i zachowaniu zarówno pojedynczych uczniów, jak klas i szkół oraz wykorzystanie danych do dalszej optymalizacji pracy dydaktyczno-wychowawczej; 2/ obserwację i ocenę czynności samokontrolnych uczniów oraz kolektynu klasowego, jak również kształtowanie odpowiednich cech osobowości; 3/ informowanie uczniów, rodziców oraz innych osób odpowiedzialnych za wychowanie o postępach uczniów poprzez rzeczowe oceny, stopnie i świadectwa szkolne."^{1/}

J. Bogusz przyjmuje, że kontrola jest "... taką czynnością lub zespołem czynności pedagogiczno-organizacyjnych, które zmierzają do poznania i porównania stanu faktycznego ze stanem wymaganym

1/ W. Okoń, Słownik pedagogiczny, Warszawa 1984 .

określoną instrukcją, regulaminem, normą, wzorem i planem nauczania - uczenia się".^{2/}

Przytoczone definicje, jak można zauważyć, odnoszą się w swej istocie tylko do pewnych środowisk. Znaczenie wskazywane przez W. Okonia dotyczy raczej szkolnictwa cywilnego i to w zakresie podstawowym i średnim; natomiast wskazania J. Bogusza dotyczą procesu szkolenia w wojskach.

Nie ulega wątpliwości, że pewne elementy podanych znaczeń można dostosować także do szkolnictwa wyższego, a w tym do tak specyficznej uczelni jaką jest Akademia Sztabu Generalnego WP.

Proces dydaktyczny w ASG ukierunkowany jest na wykształcenie i przygotowanie oficerów do wykonywania zadań na określonych stanowiskach. Stąd też kontrola i ocena wyników kształcenia naceLOWANA jest głównie na porównanie efektów kształcenia do zakresu wiedzy i opracowanych modeli osobowościowych.

Rozumiemy więc, że w ASG WP kontrola wyników kształcenia to świadoma, planowa i systematyczna działalność dydaktyczna mająca na celu określenie poprawności i stopnia opanowania wiedzy, umiejętności i nawyków oraz kształtowania się przekonań i postaw objętych programem kształcenia, a także wzorcowymi modelami.

Kontrola wyników kształcenia, w każdych warunkach, nierozdzielnie związana jest z ocenianiem rozumianym "... jako proces pomiaru posiadanych przez słuchaczy wiadomości, umiejętności, nawyków i przekonań."^{3/}

Odzwierciedleniem końcowym procesu kontrolowania i oceniania wyników kształcenia jest ocena szkolna rozumiana jako "... ustosunkowanie się nauczyciela do osiągnięć ucznia, czego wyrazem może być określony stopień szkolny lub opinia wyrażona w formie pisemnej lub ustnej."^{4/}

2/ J. Bogusz, Dydaktyka wojskowa, Warszawa 1983. s.339.

3/ Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1979.

4/ W. Okoń, Słownik pedagogiczny, PWN, Warszawa 1984.

Kontrola i ocena wyników kształcenia stanowi pewien określony ciąg systematycznych, następujących po sobie i powiązanych czynności nauczycieli. Stąd też czynności te możemy określać jako proces, a szczegółowiej jako proces kontroli i oceny wyników kształcenia, który zaczyna się z chwilą rozpoczęcia studiów, a kończy w momencie promocji w Akademii Sztabu Generalnego. Proces taki trwa trzy lata.

2.2. Rodzaje i formy kontroli i oceny wyników kształcenia

Dotychczasowa praktyka oraz literatura przedmiotu wskazują, że można, w zależności od przyjętych kryteriów, przyjmować różne rodzaje kontroli.

W. Okoń w opracowanym słowniku pedagogicznym przyjmując jako kryterium kontakt podmiotu z przedmiotem kształcenia, dzieli kontrolę i ocenę wyników kształcenia na pośrednią i bezpośrednią.^{5/} W takim rozumieniu kontrola pośrednia prowadzona jest przy pomocy zadań teoretycznych lub praktycznych, w których student /słuchacz/ powinien zastosować materiał będący przedmiotem kontroli bez bezpośredniego nadzoru nauczyciela.

Kontrola bezpośrednia prowadzona jest przy pomocy rozmowy z uczniem lub też nadzorowanych prac pisemnych albo testów.

Przy takim podziale egzaminy, kolokwia i obrona prac dyplomowych stanowią będą formy kontroli i oceny bezpośredniej.

Najczęściej przyjmuje się podział kontroli i oceny wyników kształcenia stosując kryterium częstotliwości ich występowania w całym procesie dydaktycznym. Biorąc pod uwagę takie podejście rozróżnia się okresową i bieżącą kontrolę i ocenę wyników kształcenia.^{6/}

5/ Tamże

6/ Często także przyjmuje się podział rozszerzony wymieniając, oprócz wskazanych już, kontrolę wstępną i końcową. Podział taki stosowano także w ASG WP.

Kontrola i ocena bieżąca to taka, która organizowana i prowadzona jest w toku trwania procesu dydaktycznego we wszystkich jego formach organizacyjnych.

Polega ona na formułowaniu pytań i zadań problemowych /ustnie lub pisemnie/ i na rozwiązywaniu ich przez słuchaczy w celu upewnienia się nauczycieli co do stopnia przygotowania się studiujących do poszczególnych zajęć, a także opanowania przez nich określonego zakresu wiadomości.

Kontrola i ocena bieżąca zmusza słuchaczy do rytmiczności i systematyczności w uczeniu się. Jest ona także przejawem zastosowania aktywizujących metod kształcenia jako czynnika podnoszącego efektywność studiowania. Prowadzona systematycznie stwarza warunki do oceniania nie tylko wiedzy i umiejętności, ale także warunki do w miarę precyzyjnego określenia szerokiej gamy cech osobowości, a jednocześnie predyspozycji kontrolowanych i ocenianych słuchaczy. Prawidłowo zorganizowana umożliwia nauczycielowi akademickiemu przestrzeganie w kształceniu zasady indywidualizacji.

Kontrolę okresową organizuje i prowadzi się w celu podsumowania pewnego okresu lub cyklu zajęć dydaktycznych. Polega ona na sprawdzeniu zakresu przyswojenia przez słuchaczy wiadomości, umiejętności i nawyków po zakończeniu określonych tematów stanowiących pewne zamknięte cykle.

Słuchacze przygotowując się do kontroli okresowej nie tylko powtarzają materiał programowy, ale także uogólniają i systematyzują swoją wiedzę oraz opanowują metodologię określonego przedmiotu lub przedmiotów. Spełnia ona również ważną rolę w kształtowaniu osobowości kształconego, pobudza go do intensywnej pracy, w czasie której mobilizuje on swe siły do rywalizacji opartej na rzetelnej wiedzy i zdrowym współzawodnictwie.

Istotne jest aby w czasie planowania kontroli okresowej pamiętać o nieprzeciążaniu sesji zbyt dużą ilością elementów sprawdzanych. Sytuacja taka może być przyczyną mechanicznego uczenia się, a także uniemożliwiać zrozumienie materiału czy też wyrobienie własnych poglądów i przekonań.

Rozpatrując szczegółowiej dwa podstawowe rodzaje kontroli i oceny wyników kształcenia należy zauważyć, że w odniesieniu do organizacyjnej strony przebiegu całego procesu, każdy z tych rodzajów realizowany będzie w innej formie.

Ponieważ, jak już wskazywano, kontrola i ocena bieżąca realizowana jest w toku całego procesu dydaktycznego, trudno mówić o jej typowych formach organizacyjnych. Wskazać jednak można, że powinna ona być realizowana przez:

- obserwację słuchaczy w toku różnych zajęć dydaktycznych;
- sprawdzanie wszystkich rozwiązań i decyzji opracowanych w formie graficznej lub pisemnej;
- szczegółową analizę ustnych i pisemnych odpowiedzi na stawiane przez nauczyciela pytania;
- wnikliwą analizę działań słuchaczy w różnych sytuacjach dydaktycznych i taktyczno-operacyjnych /głównie w czasie ćwiczeń/.

Kontrola i ocena okresowa, w odróżnieniu od bieżącej, przyjęła w całym szkolnictwie wyższym określone już i wielokrotnie sprawdzone formy organizacyjne. W procesie dydaktycznym funkcjonującym w Akademii Sztabu Generalnego WP do form takich można zaliczyć:

- zaliczenia;
- ćwiczenia kontrolne;
- kolokwia;
- egzaminy;
- obronę pracy dyplomowej.

Z wymienionych pięciu form największą rolę w procesie kontroli i oceny wyników kształcenia spełniają kolokwia, egzaminy i obrona pracy dyplomowej. Oceny uzyskane przez słuchaczy w czasie sprawdzianów wykonywanych w jednej z tych form najczęściej rzutują na całość kształt opiniowania przydatności słuchaczy do wykonywania określonych funkcji. Decydują one również o ukończeniu uczelni przez poszczególnych oficerów. Stąd wysoka ranga jaką w ASG WP nadaje się tym formom kontroli i oceny wyników kształcenia.

2.3. Podstawowe funkcje kolokwium, egzaminu i obrony prac dyplomowych

Zarówno kolokwium, jak i egzamin oraz obrona pracy dyplomowej, niezależnie od środków jakimi posługuje się nauczyciel /egzaminator/ oraz stosowanych metod ich prowadzenia, powinny spełniać szereg funkcji wynikających jednoznacznie z celów kształcenia w uczelni, a także odpowiadających określonym wymogom społecznym. Zazwyczaj mówiąc o funkcjach egzaminów, kolokwium i obrony prac dyplomowych wyróżnia się następujące:

- wychowawczą;
- dydaktyczną;
- diagnostyczną;
- selekcyjną;
- metodyczną.^{7/}

Funkcja wychowawcza egzaminu, kolokwium i obrony pracy dyplomowej wynika z nierozzerwalnej więzi procesu kształcenia z procesem

7/ Taki układ funkcji przyjmuje także K. Kruszewski, W: "Kształcenie w szkole wyższej", Warszawa 1973, s. 163.

wychowania, które w swej istocie powinny stanowić jeden nierozzerwalnie funkcjonujący proces. Polega ona na stworzeniu stałego układu wymagań, którym kształceni słuchacze muszą sprostać zarówno w dziedzinie wiedzy i umiejętności, jak też kształtowania i rozwijania innych cech osobowości oraz motywacji. Układ ten powinien w ASG WP stworzyć warunki do rozwijania głównie takich cech szczególnych jak: pracowitość, wytrwałość, zdolność przewidywania i myślenia kategoriami taktyczno-operacyjnymi, wyobrażanie, tworzenie wizji pola walki itp.

Można także określić, że celem tej funkcji jest aktywizowanie słuchaczy w procesie uczenia się /opanowania programowego materiału/. W warunkach uczelni jaką jest ASG WP funkcja ta spełniana jest wówczas gdy nauczyciel aktywnie oddziałuje na postawy słuchaczy, ukierunkowuje ich wysiłki, wzbudza ambicje i zainteresowania zawodowe w kierunkowych dziedzinach nauki, a także skłania słuchaczy do pracowitości i systematyczności.

W warunkach spełniania funkcji wychowawczej słuchacz uczęszczający na zajęcia z danego przedmiotu, a także przygotowujący się do kolokwium, egzaminu i obrony pracy dyplomowej stara się aby wszystkie wykonywane przez niego czynności znalazły uznanie w oczach nauczycieli akademickich, którzy go oceniają. Dobrze zorganizowane, omawiane formy kontroli i oceny wyników kształcenia, uczą także słuchaczy trafnej oceny własnej osobowości oraz wzbudzają wiarę we własne siły i możliwości, co w swej istocie wyraża właśnie funkcja wychowawcza.

Funkcja dydaktyczna przejawia się przede wszystkim w określaniu aktualnego stanu wiedzy uzyskiwanej przez słuchaczy oraz ustaleniu stopnia realizacji przez nich celów dydaktycznych. Funkcja ta posiada także znaczenie utrwalające i systematyzujące opanowaną wiedzę, wywiera duży wpływ na zachowanie rytmiczności pracy słuchaczy w procesie studiów. Polega ona również na tym, że może stać

się okazją do bezpośredniego kontaktu słuchacza z oceniającym go nauczycielem akademickim - mistrzem danego przedmiotu. W warunkach kiedy oceniający słuchacza nauczyciel akademicki /nauczyciele akademicy/ reprezentuje bogate doświadczenie i głęboką wiedzę fachową - egzamin, kolokwium oraz obrona pracy dyplomowej stają się czynnikiem inspirującym i ukierunkowującym dalsze poczynania szkoleniowe i naukowe słuchacza. Często także omawiane formy kontroli i oceny wyników kształcenia stają się ostatnią okazją nabycia nowej oraz uaktualnienia nabytej lecz "fałszywej" wiedzy.

Z powyższego wynika, że o randze funkcji dydaktycznej stanowią cztery zasadnicze elementy: prostowanie wiedzy fałszywej, porządkowanie posiadanej wiedzy /systematyzowanie/, opanowanie nowej wiedzy i umiejętności oraz bezpośredni kontakt z dojrzałym przedstawicielem dyscypliny naukowej będącej przedmiotem kolokwium, egzaminu i obrony pracy dyplomowej.

Funkcja diagnostyczna jest rozwinięciem funkcji dydaktycznej i dotyczy stwierdzenia stanu wiadomości i umiejętności słuchacza jako podstawy efektów kształcenia. Funkcja ta spełnia także ważną rolę w prognozowaniu dalszych możliwości rozwojowych oraz przyszłych predyspozycji służbowych słuchacza co powinno znaleźć odzwierciedlenie w końcowej fazie studiów, kiedy wystąpi potrzeba określenia przydatności zawodowej słuchacza do zajmowania stanowisk /np. dowódczych, sztabowych, dydaktyczno-naukowych itp./, na których powinien pełnić obowiązki służbowe po ukończeniu studiów. Spełnianie tej funkcji przez poszczególne formy kontroli i oceny wyników kształcenia uzależnione jest od stałej korelacji procesu dydaktycznego uczelni z systemem działalności kadrowej funkcjonującym w Wojsku Polskim.

Funkcja selekcyjna rozpatrywanych form kontroli i oceny wyników kształcenia wyraża się w klasyfikowaniu populacji kontrolowanych

i ocenianych, czego efektem jest ustalenie kolejności od najlepszego słuchacza do najgorszego, a jednocześnie wyłonienie tych oficerów, którzy nie rokują nadziei na dalsze postępy w studiach. Funkcja ta daje nauczycielom akademickim w miarę rzetelną ocenę o tym, jak poszczególni słuchacze opanowali dany przedmiot /patrzeć materiału/ oraz wskazuje na dalsze możliwości rozwojowe ocenianych oficerów. Spełnia ona także ważną rolę w systemie przodownictwa i współzawodnictwa, który funkcjonuje w uczelni.

Funkcja metodyczna w swej istocie dotyczy bezpośrednio usprawnienia procesu nauczania czym wyróżnia się od poprzednio rozpatrywanych już funkcji, które dotyczyły głównie kontrolowanych i ocenianych słuchaczy. Wynika ona z tego, że zarówno kolokwium jak i egzamin oraz obrona pracy dyplomowej powinny dostarczyć usystematyzowanych i uzasadnionych danych wpływających na zakres zmian i udoskonaleń, które należy wprowadzić do dotychczas funkcjonującego w uczelni procesu kształcenia. Dane jakie w tym celu uzyskuje egzaminator /nauczyciel akademicki/ powinny być wiarygodne i ważne statystycznie, co znaczy, że powinny one dotyczyć zarówno całego materiału przedmiotowego /grupy przedmiotów/, jak i całej populacji podlegającej ocenianiu.

3. PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE KOLOKWIUM

Kolokwium jako forma kontroli i oceny wyników kształcenia jest często różnie rozumiane przez nauczycieli akademickich. Stąd też rozbieżności powstające zarówno w rozumieniu tej formy jak i w jej prowadzeniu. Słowo kolokwium wywodzi się z łacińskiego colloquium i oznacza rozmowę.^{1/} Słownik wyrazów obcych podaje, że kolokwium to "... rodzaj ustnego egzaminu na wyższych uczelniach z części obowiązującego materiału".^{2/} Podobnie rozumiane jest kolokwium w szeregu wyższych uczelni a między innymi także w WAP.^{3/} Zbliżoną w znaczeniu definicję przedstawia Słownik języka polskiego gdzie kolokwium określa się jako "....rodzaj egzaminu na wyższej uczelni, zwykle ustnego, z całości lub części obowiązującego materiału."^{4/} Powyższe znaczenie wskazuje, że nie zawsze rozumienie terminu musi być zgodne z obcojęzycznym /łacińskim/ znaczeniem, a więc są możliwości innej niż ustna formy organizacyjnej prowadzenia kolokwium. Stąd też często w niektórych uczelniach /także w ASG WP/ prowadzi się często kolokwium w formie pisemnej. Także W.Okoń nie precyzuje jednoznacznie, że kolokwium należy prowadzić tylko w formie ustnej. Określa on, że Kolokwium to "... rodzaj egzaminu w szkole wyższej, który stanowi podstawę częściowego lub całkowitego zaliczenia danego przedmiotu studiów, lecz na ogół nie ma charakteru wyczerpującego..."^{5/}

W niniejszym opracowaniu właśnie powyższe znaczenie stanowić będzie podstawę dalszych rozważań i uogólnień. W systemie studiów w ASG WP kolokwium służy sprawdzeniu przez nauczycieli akademickich.

1/ Słownik łacińsko-polski, Warszawa 1983.

2/ Słownik wyrazów obcych, Warszawa 1980.

3/ Por. J. Bogusz i inni, Wybrane zagadnienia dydaktyki wyższych szkół wojskowych, Warszawa 1973, s. 64.

4/ Słownik języka polskiego, t. 1., Warszawa 1978.

5/ W. Okoń, Słownik pedagogiczny, Warszawa 1984.

/głównie prowadzących zajęcia/ czy wiedza przedmiotowa /całość lub jej część/ jest opanowana przez słuchacza w stopniu wystarczającym do zaliczenia mu danego przedmiotu w postaci pozytywnej oceny wpisanej do indeksu. Regulamin studiów w Akademii Sztabu Generalnego WP im. gen. broni Karola Świerczewskiego" stanowi, że spełnienie tego wymagania w odniesieniu do przedmiotów, z których obowiązuje zdanie kolokwium jest warunkiem dopuszczenia słuchacza do egzaminu z danego przedmiotu i zaliczenia mu roku studiów.^{6/} Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że ocenę kolokwium powinno uwzględniać się przy ustalaniu przez nauczyciela oceny rocznej z danego przedmiotu.

W ASG WP kolokwium, obok egzaminów przedmiotowych, jest najczęściej stosowaną bezpośrednią formą kontroli i oceny wyników kształcenia. Przykładowo w roku akademickim 1982/83 słuchacze studiów stacjonarnych Wydziału Wojsk Lądowych zdawali kolokwium z 33 przedmiotów /26 z działu taktyczno-operacyjnego, 4 z działu ogólnego, 2 z działu społeczno-politycznego i 1 z działu organizacji i kierowania/. Dane te wskazują jednoznacznie na rangę kolokwium w procesie kontroli i oceny wyników kształcenia naszej uczelni.

3.1. Przygotowanie kolokwium

Celem kolokwium w ASG WP jest w miarę pełne rozpoznanie i ustalenie faktycznego stanu wiedzy jaką posiadają w określonym przedmiocie słuchacze.^{7/} Powinno ono także dążyć do określenia umiejętności, zdolności oraz innych cech osobowości słuchacza. Jest ono jednocześnie swoistym elementem selekcji słuchaczy w toku studiów, bowiem rzutuje na ogólną ocenę, z jaką zaliczają oni kolejne lata studiów.

6/ Regulamin studiów w Akademii Sztabu Generalnego WP im. gen. broni Karola Świerczewskiego, Warszawa 1981, s.12.

7/ Por. "Metodyka nauczania taktyki ogólnej w ASG WP", Warszawa, 1983, s.55.

Z racji wymienianych funkcji wynik /rezultat/ kolokwium nie może być w żadnym razie przypadkowy, a przez to nieobiektywny. Przeczyłoby to bowiem podstawowym funkcjom i wypaczało istotę kolokwium, wywołując ponadto w określonych okolicznościach negatywne reperkusje wśród słuchaczy, stosujących w odniesieniu do osób egzaminujących i metod egzaminacyjnych własne, często subiektywne kryteria jakościowe.

Nauczyciel akademicki przygotowujący i prowadzący kolokwium powinien przede wszystkim zwracać uwagę na to, aby ta forma jego kontaktu ze słuchaczami nie miała cech przypadkowości, powierzchowności, subiektywności i schematyzmu.^{8/}

Kolokwium przypadkowe pod względem doboru i zestawu pytań, prowadzone powierzchownie z uwagi na ograniczony czas nauczycieli; kolokwium, w którym ponadto operuje się schematycznymi, stereotypowymi pytaniami z wąskiego wachlarza zagadnień, i w którym odgrywają rolę takie subiektywne czynniki jak samopoczucie, nastrój i stan zdrowia nauczyciela, sympatia i antypatia do ocenianego słuchacza, jego aparycja, wygląd zewnętrzny i inne cechy fizyczne, a także wymowa, mimika itp. - rzadko kiedy spełni warunek obiektywności. W rezultacie może się zdarzyć, że słuchacz systematyczny w nauce i solidnie przygotowany do kolokwium zdaje je nie najlepiej, zaś oceny dobre i bardzo dobre uzyskują słuchacze zaliczani w obiegowej opinii do słabych. Taka nieprawidłowość wystąpi zwłaszcza wówczas, jeżeli bieżący kontakt nauczyciela ze słuchaczem jest luźny, jeżeli w toku studiów nie ma między nimi stałej, bliskiej więzi intelektualnej, jeżeli nauczyciel egzekwujący wiedzę nie jest w stanie na podstawie zajęć prowadzonych w grupie szkoleniowej wstępnie wartościować słuchaczy w aspekcie prowadzonego kolokwium.

8/ Por. J. Pieter, Egzamin obiektywny, Nasza księgarnia, Warszawa 1919 s. 15.

Tylko powszechna świadomość występowania przedstawionych wyżej, najczęściej powtarzanych przez nauczycieli błędów stwarza przesłanki ich eliminowania. Wskazuje także drogę właściwego postępowania, które stanowiąc zaprzeczenie owych błędów charakteryzować się będzie działaniem przemyślanym, odpowiednio zorganizowanym i rozłożonym w czasie - świadomie wykluczającym własne złe nawyki i stereotypy myślenia; działania, w którym wyłącznym kryterium wiedzy będzie faktyczny stopień jej opanowania przez konkretnego słuchacza.

Wynika stąd, że każde kolokwium wymaga wcześniejszych przemyśleń i odpowiednich przygotowań organizacyjnych. Mieñci się tutaj także zakres osobistego przygotowania nauczyciela do kolokwium, wiedza jego jest bowiem zawsze odniesieniem odpowiedzi słuchacza. Oczywiście musi być w każdym przypadku pełna, gruntowna i rozległa co wyklucza powierzchowność oraz eliminuje wiedzę "fałszywą".

Celowe staje się więc systematyczne działanie zarówno nauczyciela jak i słuchaczy w procesie przygotowawczym. W zakres przygotowań organizacyjnych nauczyciela wejść powinny następujące główne przedsięwzięcia:

- ustalenie formy organizacyjnej przebiegu kolokwium;
- przygotowanie zagadnień i pytań;
- uzgodnienie zakresu i formy oraz przeprowadzenie konsultacji;
- wybór miejsca i czasu kolokwium.

Ustalenie formy organizacyjnej przebiegu kolokwium powinno być pierwszym etapem pracy nauczyciela w okresie przygotowania do kolokwium. Z reguły kolokwium powinno, jak już wskazywaliśmy, stanowić ustną odmianę egzaminu prowadzoną w formie rozmowy. Często przybiera ono jednak formę sprawdzianu pisemnego lub też kombinacji łączącej dwie podstawowe /ustną i pisemną/ formy, przy czym odpowiedź ustna stanowi uzupełnienie sprawdzianu pisemnego.

Zaletą kolokwium ustnego jest bezpośredni kontakt nauczyciela ze słuchaczem, możliwość formułowania pytań dodatkowych obejmujących literaturę przedmiotu i poznania stopnia rozumienia przez słuchacza obowiązującego materiału. Ujemną stroną kolokwium ustnego jest przede wszystkim trudność obiektywnego porównania wiedzy kilku czy też wszystkich odpowiadających, jako że zwykle każdy z nich otrzymuje inne pytanie.

Słabą stroną kolokwium pisemnego jest głównie brak żywej, bezpośredniej styczności nauczyciela ze słuchaczami i czasochłonność czynności związanych ze sprawdzaniem prac pisemnych. Słabości te rekompensuje natomiast m.innymi jednolitość tekstów zadaniowych dla wszystkich zdających i doskonalenie umiejętności słuchaczy w formułowaniu myśli na piśmie, co dla ogólnych efektów studiów w ASG WP nie jest bez znaczenia.

Oceniający pracę pisemną ma ponadto relatywnie więcej czasu aby spokojnie zastanowić się nad odpowiedzią i kwalifikacją pracy. Istotnym elementem wskazującym na wyższość ustnej formy kolokwium zdaje się być fakt, że w pracach pisemnych można stwierdzić tylko wyrywkowo stan posiadanych przez słuchaczy wiadomości, natomiast ustnie można zbadać szerszy zakres wiadomości i umiejętności, a także szereg innych cech osobowości co w pełnej ocenie oficera powinno także znaleźć odzwierciedlenie. Ponadto kolokwium jako kolejny element trwającego procesu kształcenia, prowadzone w formie ustnej, umożliwi nauczycielowi zbadanie i ustalenie u słuchacza tych elementów, których nie zdołał sprawdzić i stwierdzić w toku kontroli i oceny bieżącej.

Wybór formy organizacyjnej kolokwium zależny będzie z reguły od poszczególnych nauczycieli. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że kolokwium prowadzone będzie w szeregu grupach organizacyjnych danego rocznika studiów z jednego przedmiotu /partii materiału/

w zbliżonym czasie, aspekt społeczny kontroli i oceny wymaga, aby kryteria były zbliżone.

Stąd też celowe jest aby ustalenia dotyczące sposobu prowadzenia kolokwium dokonane były na szczeblach organizacyjnych Wydziałów, Katedr lub Instytutów organizujących i prowadzących kolokwia co z pewnością wpłynie na zwiększenie znaczenia funkcji wychowawczej kolokwium, jak i obiektywności tej formy kontroli i oceny wyników kształcenia.

Wskazane ustalenia powinny być dokonane z takim wyliczeniem, aby nauczyciele bezpośrednio organizujący i prowadzący kolokwium oraz słuchacze, posiadali niezbędną ilość czasu na przygotowanie się do tego przedsięwzięcia.

Prowadzone badania oraz dotychczasowe doświadczenia wskazują, że po dokonaniu powyższych ustaleń nauczyciele powinni przystąpić do przygotowania zagadnień i pytań dotyczących danej partii materiału, przy czym zagadnienia /główne problemy/ przygotowane powinny być w aspekcie podania do wiadomości słuchaczy, w celu ukierunkowania ich przygotowań, natomiast pytania lub też zestawy pytań w aspekcie stawiania słuchaczom do rozwiązania podczas sprawdzianu.

Jeżeli kolokwium prowadzone jest pisemnie, celowe jest powołanie zespołu, który przygotowuje 2-3 zestawy pytań jednolitych dla wszystkich grup. Warunkiem niezbędnym do uzyskania wysokiego stopnia obiektywizmu, w takich przypadkach, jest konieczność zdawania przez wszystkie grupy w tym samym czasie. Gdy warunku tego nie spełnimy możemy doprowadzić do wypaczenia istoty i funkcji kontroli i oceny wyników kształcenia.

Podczas organizowania kolokwium w formie ustnej, nauczyciel prowadzący je, osobiście opracowuje zagadnienia. Pytania jakie zamierza postawić w czasie kolokwium nie powinny być przypadkowe lecz uwzględniać dotychczasową wiedzę nauczyciela o poszczególnych słuchaczach. Celowe jest więc aby nauczyciel biorąc pod uwagę

własne doświadczenia w dotychczasowym procesie kształcenia, przygotował pytania z uwzględnieniem indywidualnego podejścia do poszczególnych słuchaczy.

Nauczyciel, który prowadził z grupą stosunkowo dużą ilość zajęć dydaktycznych i prawidłowo stosował sposoby kontroli i oceny bieżącej, z reguły poznaje poszczególnych słuchaczy i jest w stanie wystawić im pełną ocenę oraz określić poszczególne właściwości osobowości. Stąd też kolokwium będzie dla niego etapem wyjaśnienia wątpliwości jakże dotychczas posiadał oceniając poszczególnych słuchaczy. Wątpliwości te mogą być usunięte właśnie przez wcześniejsze przygotowanie pytań indywidualnie dla każdego zdającego.

Przygotowując zagadnienia i pytania do kolokwium ustnego nauczyciel powinien także uzupełnić braki z zakresu wiedzy osobistej oraz wyjaśnić te wątpliwości, które mogłyby stać się przedmiotem kontrowersji w toku sprawdzianu.

Sugeruje się, aby ustalając pytania nauczyciele konstruowali je tak aby miały one charakter problemowy, posiadały określony stopień złożoności i mogły pobudzać odpowiadającego do samodzielnego myślenia oraz umożliwiały wykazanie się wiedzą przedmiotową w zakresie wymagań znanych tak nauczycielowi jak i słuchaczowi. Duże znaczenie ma w tym przypadku zbliżony stopień trudności wszystkich pytań. Ważne jest także, by sformułowania pytań wykluczały dowolność interpretacyjną oraz aby zawierały jak najmniej elementów prostych - pamięciowych.

Konstruując pytania przy zachowaniu powyższych uwarunkowań może je nauczyciel dobierać według rodzajów z jednoczesnym zastosowaniem odpowiednich kryteriów.

Tak więc ze względu na cele, jakie mają pytania spełniać podczas egzaminów można stosować następujące:

- pytania dotyczące znajomości materiału opisowego oraz faktów;
- pytania dotyczące struktury danego przedmiotu nauczania;

- pytania dotyczące umiejętności wykorzystania wiedzy teoretycznej; w praktycznej działalności;
- pytania dotyczące dat i faktów.

Ze względu na funkcje dydaktyczne można stosować pytania o charakterze:

- diagnostycznym - mające na celu rozpoznanie braków egzaminowanego w jego wiedzy i umiejętnościach;
- profilaktycznym - mające uświadomić egzaminowanemu błędy w jego rozumowaniu oraz wskazać na to, jakie cechy ma egzaminowany doskonalić, czego się wystrzegać i czemu zapobiegać;
- prognostycznym - pozwalające przewidzieć czy i jakie postępy będzie egzaminowany czynił dalej w toku studiowania.

Stosując kryterium klasyfikacyjne ze względu na budowę pytań możemy stosować następujące:

- pytania prowadzące do prostej reprodukcji, opisu lub opowiadania;
- pytania wymagające przedstawienia przyczyn;
- pytania wymagające wyjaśnienia pojęć, terminów itp.^{9/}

Układ pytań zawsze i w znacznym stopniu wpływa na to, czy zostaną osiągnięte założenia kolokwium. Przede wszystkim czy ocena wystawiona słuchaczowi będzie możliwie najpełniej odzwierciedlać faktyczny stan jego wiedzy i nie stanie się pochodną innych, często subiektywnych czynników. Nie chodzi wszakże tylko o ocenę samą w sobie. Rezultatem kolokwium powinna być także pewność wykładowcy odnośnie tego co słuchacz umie /niezawodność kolokwium/, jakie zagadnienia /problemy/ sprawiają mu najwięcej trudności i czy jest w stanie owe trudności pokonać w przewidywanym przez regulamin studiów terminie /funkcja prognostyczna i diagnostyczna kolokwium/.

9/ Klasyfikację powyższą przyjęto na podstawie dotychczasowej praktyki w wyższych szkołach wojskowych. Patrz m.innymi J. Bogusz i T. Karwat, Jak studiować?, WAP, s.141.

Ważnym etapem pracy nauczyciela akademickiego w okresie przygotowania kolokwium jest uzgodnienie zakresu i formy oraz przeprowadzenia konsultacji. Ma to szczególne znaczenie dla słuchaczy studiujących na pierwszym roku studiów gdzie nowe, nieznane przedsięwzięcia mogą doprowadzać do sytuacji stresowych.

Kolokwium może być poprzedzone konsultacją grupową /dla całej grupy szkoleniowej/ bądź indywidualną. Konsultację prowadzi nauczyciel przyjmujący kolokwium w celu udzielenia słuchaczowi wyjaśnień, rad i wskazówek zarówno z dziedziny organizacyjno-przygotowawczej jak i z dziedziny specjalności przedmiotowej. Wystąpienie nauczyciela podczas konsultacji nie powinno wszakże obejmować zakresu spraw oczywistych, opisanych przystępnie w literaturze przedmiotu, bądź przedstawionych w obowiązujących podręcznikach, instrukcjach i regulaminach. Konsultacja nie może również przekształcić się w odpowiedzi na pytania /zagadnienia/, które w zbliżonym brzmieniu przygotowane są do kolokwium.

Z inicjatywą przeprowadzenia konsultacji z zasady powinna występować grupa szkoleniowa przygotowująca się do kolokwium, bądź kilku słuchaczy z tej grupy. Występujący z propozycją konsultacji mogą przedstawić własne propozycje co do jej zakresu i formy lub je uzgodnić z nauczycielem. Dotyczy to także miejsca i czasu przeprowadzenia konsultacji. Po uzgodnieniu powyższego nauczyciel powinien przygotować się do jej przeprowadzenia. Celowe jest aby w czasie konsultacji grupowej szczegółowo omówić zagadnienia związane z technologią pracy umysłowej, a dotyczące głównie przygotowania się słuchacza do kolokwium. Jeżeli w rozkładzie zajęć podano ogólny termin kolokwium można także z grupą uzgodnić wstępnie miejsce i czas kolokwium.

W czasie konsultacji można także podać ogólne /przygotowane już przez nauczyciela/ zagadnienia /główne problemy/ jakie będą przedmiotem zainteresowania nauczyciela w czasie kolokwium. Nauczyciel może także w czasie konsultacji odpowiadać na niezrozumiałe i niejasne dla słuchaczy problemy. Może także podać słuchaczom terminy i miejsce indywidualnych konsultacji jakie może prowadzić przed kolokwium przy czym istotą takich konsultacji zazwyczaj powinna być treść merytoryczna zawarta w danym przedmiocie.

Kolejnym etapem pracy nauczyciela w okresie przygotowania kolokwium jest ustalenie miejsca i czasu przeprowadzenia kolokwium. Etap ten może być często zrealizowany już przed przeprowadzeniem konsultacji ze słuchaczami. Zazwyczaj termin ogólny kolokwium planowany jest centralnie i podawany w rozkładach zajęć. Często zdarza się, że kolokwium jest zaplanowane dokładnie /ustalony dzień, czas i miejsce/. Wówczas nauczyciel ustala tylko formę. W pierwszym przypadku czas podany jest ogólnie i obejmuje zazwyczaj okres 10-20 dni. Stwarza to korzystne warunki zarówno dla nauczyciela, jak i słuchaczy, którzy mogą sami ustalić odpowiedni dla siebie czas oraz miejsce kolokwium.

Zasada obiektywności obowiązująca przy kontroli i ocenie wyników kształcenia wymaga zapewnienia wszystkim zdającym słuchaczom w miarę jednakowych warunków organizacyjno-porządkowych. Wymaganie to nabiera znaczenia zwłaszcza wówczas, jeżeli nauczyciel prowadzi kolokwium z tego samego przedmiotu w kilku grupach szkoleniowych danego roku studiów. Odpowiednie pomieszczenie /sala grupowa, gabinet metodyczny bądź kancelaria/, właściwy termin i godzina kolokwium, dobry stan zdrowia, ogólnie pozytywny nastrój i dobre samopoczucie - to liczące się warunki służące obiektywności kolokwium.

Wskazane jest więc uwzględnienie tych warunków w ustaleniu czasu i miejsca kolokwium. Istotne wydaje się aby słuchacze nie zdawali kolokwium natychmiast po zajęciach dydaktycznych, a więc wówczas gdy są przemęczeni. Także nauczyciel nie powinien być przemęczony zajęciami dydaktycznymi. Praktyka wskazuje, że nauczyciel po przeprowadzeniu 3-4 godzin dydaktycznych wykazuje duże symptomy przemęczenia. Najkorzystniej więc wybrać jest dzień, w którym zarówno słuchacze jak i nauczyciel nie uczestniczą w innych przedsięwzięciach. Jeżeli jest to niemożliwe, wówczas nauczyciel musi wybrać taki czas, w którym słuchacze po innych przedsięwzięciach będą mieli minimum 2-4 godziny odpoczynku. Niedopuszczalne jest przeprowadzenie kolokwium natychmiast po zajęciach programowych słuchaczy.

Nie mniej ważnym problemem jest wybór miejsca kolokwium. Powinno to być sala o estetycznym wystroju eliminująca nastrój ponurłości. Nie może to być także pomieszczenie, w którym oprócz egzaminującego i egzaminowanych przebywają lub czasowo mogą przebywać inne osoby. Można więc /jeżeli nie zostało ustalone innymi zarządzeniami/ wykorzystywać do tego zarówno sale grupowe jak i gabinety metodyczne. Gdy nauczyciel posiada własny gabinet pracy może także w nim prowadzić kolokwium, /jeżeli gabinet ten odpowiada wspomnianym warunkom/. Każdorazowo jednak miejsce i czas zdawania kolokwium powinny być ustalone ze słuchaczami.

3.2. Prowadzenie kolokwium

Kolokwium może być prowadzone z całością grupy w ciągu jednego dnia lub też w ciągu kilku dni przy założeniu, że w każdym dniu zdaje kilku słuchaczy /2-4/. Jeżeli kolokwium prowadzimy z wszystkimi słuchaczami grupy w ciągu jednego dnia wówczas rozpoczęcie poprzedza się krótkim wprowadzeniem, w którym nauczyciel przedstawia słuchaczom cel kolokwium oraz zapoznaje z jego organi-

zacją, przebiegiem i wymaganiami. Może także sformułować własne oczekiwania apelując, by słuchacze starali się je wypełnić. Gdy kolokwium rozłożone jest na kilka dni czynności powyższych nauczyciel powinien dokonać w czasie konsultacji.

Kolokwium ustne prowadzi się pojedynczo lub grupowo /np. 3 osoby/, przy czym słuchacze mogą odpowiadać na pytania wprost, bezpośrednio po ich otrzymaniu, bądź po uprzednim, kilkuminutowym /5-10/ przygotowaniu się. Celowe jest aby powyższe ustalenia, w celu ujednolicenia, dokonane zostały w wydziałach lub katedrach.

Kolokwium prowadzone z pojedynczymi słuchaczami polega na bezpośrednim wysłuchaniu przez nauczyciela odpowiedzi na pytanie /pytania/ zasadnicze oraz ewentualnie także na dodatkowe z zakresu wiedzy przedmiotowej i obowiązującej literatury.

Podczas kolokwium grupowego odpowiedź na takie pytanie jednego ze słuchaczy, stawiane wobec zdającej grupy, może być, za pozwoleniem nauczyciela, uzupełniana przez pozostałych ze składu grupy, niezależnie od tego, czy otrzymali oni /otrzymają/ odrębne pytania. Z kolei słuchacz uzupełniany może włączyć się do dyskusji kolegów. W sytuacji, kiedy odpowiadający nic nie wie na temat pytania zasadniczego lub też jego odpowiedź jest niezadowalająca, pełnej odpowiedzi na to pytanie może udzielić inny słuchacz ze składu grupy wyznaczony przez nauczyciela lub zgłaszający się do referowania.

Założeniem organizacyjno-metodycznym kolokwium pisemnego jest odpowiedź pisemna słuchaczy na te same pytania /zagadnienia/ z egzekwowanego przedmiotu przygotowane wcześniej przez nauczyciela /zespół nauczycieli/. Piszącym podaje się czas jaki mają do dyspozycji /wykluczać należy przerwę/ i oznajmia z jakich ewentualnie

materialów pomocniczych mogą korzystać. Wstępnego omówienia prac dokonuje się w obecności całej grupy w celu uogólnienia wynikających stąd wniosków oraz wskazania pozytywnych i ujemnych stron w odniesieniu do stopnia opanowania wiedzy przedmiotowej, umiejętności wyrażania myśli, stosowanej argumentacji, stylu, języka itp. Analizę szczegółową każdej pracy nauczyciel może prowadzić indywidualnie z autorem przy obecności grupy lub też oddzielnie.

Przy łącznym zastosowaniu dwu form prowadzenia kolokwium /ustne i pisemnej/, odpowiedź ustna jest na ogół uzupełnieniem wypowiedzi na piśmie. Pytania ustne nie powinny w zasadzie wychodzić poza zakres problemów ujętych w pracy pisemnej, lecz je uzupełniać. Mają one wszakże dodatkowo znaczenie w sytuacji, kiedy pisemna praca oceniona została niedostatecznie.

W czasie kolokwium nauczyciel powinien okazywać słuchaczom życzliwość, a swoim spokojem i opanowaniem tworzyć atmosferę swobodnego, nieskrępowanego wystąpienia. Zdenerwowanie czy wręcz irytacja w przypadkach odpowiedzi nieprawidłowych, nadmiernie podniesiony głos, grymasy i inne zbędne gesty, zbyt częste przerywanie referującemu jego wypowiedzi itp. mogą wywołać wśród zdających lęk przed nauczycielem, określone zahamowania, a nawet kompleksy, co przeczy zasadzie obiektywności oceniania. Zjawiska takie powinny być przez nauczycieli akademickich całkowicie wyeliminowane.

3.3. Ocenianie słuchaczy w czasie kolokwium

Niezmiernie ważnym problemem w całokształcie zagadnień związanych z przygotowaniem i prowadzeniem kolokwium jest ocenianie słuchaczy czego efektem jest wystawienie oceny do indeksu.

Ocena wystawiona słuchaczowi za kolokwium powinna być oceną wynikową czyli globalną, na którą składać się powinny oceny jednostkowe /Szczegółowe/ za odpowiedzi na poszczególne pytania lub wypowiedzi uzupełniające. Rezultatem praktycznym oceny jest stwierdzenie

przez nauczyciela, czy słuchacz sprostał wymaganiom kolokwium i czy je w efekcie zdał. Ocena globalna świadczy także o stopniu w jakim słuchacz sprostał stawianym w przedmiocie wymaganiom.

Ogólnie można przyjmować, że:

- ocenę bardzo dobrą /5/ otrzymać powinien słuchacz, który w czasie kolokwium wykazał się pełną znajomością wiedzy przewidzianej programem, zna obowiązującą literaturę przedmiotu i często się na nią powołuje, wszechstronnie rozumie materiał, pewnie dokonuje niezbędnych analiz i syntez, posiada dobrą pamięć, udziela prawidłowych wyczerpujących odpowiedzi, wyraża się precyzyjnie, płynnie i poprawnym językiem, myśli oryginalnie oraz potrafi zastosować teorię w praktyce;

- ocenę dobrą /4/ powinien otrzymać słuchacz dobrze znający ustaloną wymaganiami programowymi wiedzę, dobrze rozumiejący i pamiętający nabyte wiadomości, właściwie odpowiadający na pytania problemowe, znający podstawową literaturę przedmiotu, operuje swobodnie i dość płynnie poprawnym językiem, radzi sobie z analizą i syntezą materiału i ^{nie} popełnia poważniejszych błędów merytorycznych;

- ocenę dostateczną wystawić można słuchaczowi za znajomość podstawowego materiału przewidzianego programem, przy czym odpowiedzi takiego słuchacza nie są wyczerpujące i wymagają uzupełnień. Słuchacz taki może popełniać błędy merytoryczne i językowe, musi jednak rozumieć istotę problemu;

- ocenę niedostateczną /2/ otrzymać powinien słuchacz, który nie zna większej części programowego materiału oraz zasadniczej literatury przedmiotu, wiedza jego jest powierzchowna - nie utrwalona pamięciowo, wypowiedzi są niewystarczające i niepełne, a błędy merytoryczne i językowe rażące. Każdorazowo ocenę niedostateczną powinien otrzymywać słuchacz nie potrafiący wyjaśnić istoty podstawowych problemów przedmiotu.

Kolokwium powinno być każdorazowo zakończone krótkim podsumowaniem prowadzącego, w którym podkreśla się pozytywne strony wystąpienia słuchacza /słuchaczy/, wskazuje niedociągnięcia w opanowaniu wiedzy i umiejętności oraz sposobach jej prezentowania. Należy także sprecyzować poszczególnym słuchaczom zalecenia na dalszy okres studiów. Podsumowanie należy zakończyć wpisaniem do indeksów słuchaczy odpowiednich ocen. Tych słuchaczy, którzy nie otrzymali oceny pozytywnej informuje się o sposobie postępowania, zgodnie z odnośnymi postanowieniami "Regulaminu Studiów w ASG WP".

4. PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE EGZAMINÓW

Jedną z podstawowych form kontroli i oceny wyników kształcenia w ASG WP są egzaminy, które jednocześnie stanowią podstawowy środek globalnej oceny osiągnięć słuchaczy w toku studiów.

Termin egzamin wywodzi się z łacińskiego examen /-inis/ co znaczy badanie, roztrząsanie.^{1/} Słownik wyrazów obcych definiuje egzamin jako "... sprawdzenie przez osoby kompetentne czyichś wiadomości naukowych lub fachowych przed rozpoczęciem lub po przebiegu jakiegoś okresu nauki."^{2/}

Podobnie pojęcie egzaminu określa prof. W. Okoń, który wskazuje, że egzamin to "... forma sprawdzania osiągnięć uczniów w obrębie jednego lub więcej przedmiotów nauczania /studiów/."^{3/}

Na podstawie powyższych znaczeń możemy przyjąć, że egzamin w ASG WP jest formą kontroli i oceny wyników kształcenia słuchaczy w obrębie jednego lub grupy przedmiotów studiów.

Celem egzaminów w ASG WP jest pobudzanie słuchaczy do intensywniejszej pracy, sprawdzenie rzeczywistego stanu ich wiadomości oraz określenie stopnia jego przygotowania do dalszych studiów lub do działalności praktycznej w wojskach. Innymi słowy w czasie egzaminu sprawdza się zakres i stopień opanowania wiedzy słuchaczy, ich rozwój umysłowy, samodzielność sądów i umiejętność zdobytych wiadomości z praktyką codzienną tj. wiązania teorii z działalnością służbową na różnych stanowiskach w wojskach.

Egzaminy są jednocześnie głównym czynnikiem kwalifikującym, decydującym o przyjęciu oficera na studia, o promocji na kolejne lata studiów oraz o ukończeniu uczelni.

1/ Słownik łacińsko-polski, PWN, Warszawa 1983.

2/ Tamże, PWN, Warszawa 1980.

3/ W. Okoń, Słownik pedagogiczny, PWN, Warszawa 1984.

Doświadczenie wskazuje, że egzaminy jak żadna inna forma kontroli pobudzają słuchaczy do intensywnej pracy, w czasie której mobilizują i koncentrują własny potencjał intelektualny oraz stają się bardziej zdyscyplinowani. Jednocześnie pozwalają one poznać rzeczywisty stan wiedzy i umiejętności słuchaczy. Egzamin jeżeli jest przygotowany i prowadzony właściwie, w sposób umiejętny - w znacznym stopniu realizuje zadania stymulacyjne procesu studiów oraz przyczynia się do kształtowania u słuchaczy właściwego stosunku do nauki.

4.1. Rodzaje egzaminów w ASG WP

W zasadzie w Akademii Sztabu Generalnego WP mają zastosowanie różne rodzaje egzaminów, powszechnie uznawane także w innych uczelniach zarówno wojskowych jak i cywilnych. Nazwy ich stosuje się w zależności od przyjętego kryterium.

Najpowszechniejszy jest podział egzaminów ze względu na ich przeznaczenie oraz cele uczelni. W takim układzie wyróżniamy:

- egzaminy wstępne;
- egzaminy roczne;
- egzaminy końcowe.

Jeżeli jako kryterium zastosujemy zakres dziedzin nauki, to wyodrębnić możemy egzaminy przedmiotowe /obejmujące swym zakresem wiedzę z jednego, określonego przedmiotu/ oraz ogólne - interdyscyplinarne /obejmujące grupę przedmiotów np. egzamin z taktyki ogólnej rodzajów wojsk/.

Naturalnie wymienione rodzaje egzaminów mogą przyjmować także różne formy.

Ze względu na sposób sprawdzania mogą one przyjąć formę: teoretycznych, praktycznych lub teoretyczno-praktycznych.

Przyjmując jako kryterium skład egzaminujących możemy wyodrębnić komisyjnie / w tym także państwowe/ oraz prowadzone indywidualnie.

Powazochny jest też podział uwzględniający sposób prowadzenia . Rozróżnić możemy wówczas egzaminy ustne, pisemne, testowe oraz łączone

Egzaminy wstępne zwane często w literaturze przedmiotu selekcyjnymi, prowadzone są z kandydatami na studia w ASG WP i mają na celu selekcję tych kandydatów tj. wybór tych, którzy rokuje największe nadzieje na uzyskanie postępów w czasie studiów. Stanowią one jednocześnie główne kryteria przyjęcia oficera na studia w uczelni. Spełniają w swym założeniu przede wszystkim funkcję diagnostyczną i selekcyjną. Egzaminy te przyjmują charakter zarówno przedmiotowych /np. matematyka, język obcy itp./ jak i ogólnych - interdyscyplinarnych /taktyka ogólna i rodzajów wojsk/. Zazwyczaj przyjmują formę teoretycznych lub teoretyczno-praktycznych. Są prowadzone komisyjnie, zazwyczaj ustnie i pisemnie.

Zauważyć należy, iż nie są one elementem procesu dydaktycznego uczelni, a więc nie wchodzi w skład procesu kontroli i oceny wyników kształcenia w uczelni. Ponieważ stanowią jednak ważny element wpływający na działalność dydaktyczną znalazły także miejsce w niniejszym opracowaniu.

Egzaminy roczne, zwane często promocyjnymi lub też przejściowymi, stanowią element decydujący o przejściu z jednego na drugi rok studiów i są podstawowym kryterium kwalifikacyjnym, warunkującym zaliczenie przez słuchacza kolejnego etapu studiów. Spełniają one w swej istocie wszystkie z omówionych już funkcji /wychowawczą, dydaktyczną, diagnostyczną i metodyczną/. Egzaminy roczne są zazwyczaj o charakterze interdyscyplinarnym to znaczy obejmują

głównie przedmiot taktyki ogólnej i rodzajów wojsk lub też sztuki operacyjnej i rodzajów wojsk i służb. Stanowią one podsumowanie nauki na określonym roku studiów i prowadzone są po zakończeniu zajęć programowych.

W zasadzie egzaminy takie obejmują całość materiału szkoleniowego przerabianego ze słuchaczami w danym etapie nauki z przedmiotów profilujących.

Najczęściej przyjmują formę ustnych i pisemnych przy czym ostatnie trendy wskazują na dążność nauczycieli do stosowania formy testowej. Zazwyczaj są one teoretyczno-praktyczne i komisyjne.

O dopuszczeniu słuchacza do egzaminu rocznego decyduje rada pedagogiczna w katedrze biorąc pod uwagę spełnienie przez słuchacza wszystkich warunków określonych w "Regulaminie studiów w ASG WP".

Egzamin końcowy prowadzony jest zarówno po zakończeniu studiów określonego przedmiotu jak i po zakończeniu ostatniego roku studiów. W pierwszym przypadku jest to egzamin przedmiotowy w drugim egzamin kończący studia - decydujący o ukończeniu studiów w ASG WP. W tym przypadku egzamin taki nazywamy dyplomowym, a często ze względu na jego rangę - państwowym.

Pierwszy z wymienionych typów dotyczy określonego przedmiotu i swym zakresem obejmuje wiedzę całego przedmiotu /np. język obcy, filozofia/. Egzamin taki jest ostatnim etapem kształcenia w danym przedmiocie i może być prowadzony w różnych okresach studiów. Egzamin dyplomowy prowadzony jest po zakończeniu przez słuchaczy ostatniego roku studiów i jest podstawowym elementem decydującym o ukończeniu studiów w ASG WP. Głównym warunkiem dopuszczenia do egzaminu dyplomowego jest uzyskanie absolutorium tj. ukończenia ostatniego

roku studiów z oceną pozytywną, złożenia pracy dyplomowej oraz uzyskanie pozytywnej opinii Rady Wydziału.

4.2. Przygotowanie egzaminów w ASG WP

Ogólnym celem każdego egzaminu jest w miarę pełne porównanie i ustalenie faktycznego stanu przygotowania egzaminowanego w stosunku do istniejących oficjalnie wymagań, wzorów czy też modeli. Stąd też cała praca przygotowawcza nauczycieli akademickich powinna być skierowana na takie przygotowanie, które pozwoli w czasie egzaminu nie tylko sprawdzić opanowanie przez słuchaczy wiadomości ale także ustalić ich umiejętności, biegłości, sprawności itp.

Z racji spełnianych przez egzamin funkcji, ich wynik /rezultat/ nie może być w żadnym razie przypadkowy, a przez to nieobiektywny. Stąd też konieczność wyeliminowania zarówno przypadkowości, jak i powierzchowności oraz nawykowo-schematycznych elementów już w okresie przygotowawczym. Właściwie przygotowany egzamin powinien także eliminować takie elementy subiektywności jak samopoczucie egzaminatora, stan zmęczenia i znużenia, stan zdrowia, a nawet wrażliwości na operację egzaminowanych oraz sympatie i antypatie do słuchaczy.

Wszystkie wymienione elementy subiektywności powinny być eliminowane już w okresie przygotowawczym, choć należy zdawać sobie sprawę, że pełne uniknięcie subiektywności ocen w egzaminach jest bardzo trudne do zrealizowania.

Cały okres przygotowania egzaminów możemy podzielić na cztery zasadnicze etapy:

- opracowanie i przygotowanie materiałów egzaminacyjnych;
- powołanie komisji i podkomisji egzaminacyjnych;
- przygotowanie nauczycieli i słuchaczy do egzaminów;

- przygotowanie pomieszczeń do przeprowadzenia egzaminów.

4.2.1. Opracowanie i przygotowanie materiałów egzaminacyjnych

Za przygotowanie materiałów egzaminacyjnych z reguły odpowiedzialni są komandanci wydziałów lub szefowie samodzielnych katedr, które prowadzą egzaminy przedmiotowe. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że opracowanie materiałów egzaminacyjnych powinno powierzać się kierowniczej kadrze wydziałów i katedr oraz najlepiej przygotowanym, pod względem merytorycznym i metodycznym, nauczycielom akademickim.

Ilość i rodzaj przygotowywanych materiałów egzaminacyjnych każdorazowo uzależniona jest od rodzaju egzaminu oraz od przyjętych metod egzaminowania oraz ilości egzaminowanych słuchaczy lub kandydatów.

Jeżeli egzamin obejmuje kilka przedmiotów /np. taktyka ogólna i rodzajów wojsk/, komendant Akademii lub Wydziału może powołać oddzielny zespół do opracowania materiałów, w skład którego wchodzić będą zainteresowani oficerowie z poszczególnych katedr czy też wydziałów. Egzamin przedmiotowy przygotować może zespół oficerów powołany w określonej katedrze.

Znaczny wpływ na zakres przygotowania materiałów do egzaminu wywierają przyjęte sposoby /metody/ egzaminowania. Wybór głównych sposobów /metod/ egzaminowania będzie z reguły ograniczony ze względu na postanowienia statutowe, które wskazują na konieczność prowadzenia egzaminów o charakterze kombinowanym tzn. zarówno przy stosowaniu metody pytań ustnych jak i egzaminów pisemnych prowadzonych w formie ćwiczeń egzaminacyjnych /kontrolnych/. Dotyczy to głównie egzaminów rocznych z taktyki ogólnej i rodzajów wojsk oraz egzaminu

dypłomowego ze sztuki operacyjnej, taktyki oraz taktyki rodzajów wojsk. Nie istnieją natomiast zasadnicze nakazy co do metod egzaminowania w czasie egzaminów przedmiotowych. Dlatego też można w czasie tych egzaminów zastosować także metodę testów dydaktycznych^{5/}.

Każdorazowo jednak, jeżeli nie będzie innych wskazań, metoda egzaminowania powinna być ustalona przez komendy wydziałów lub katedr.

Bez względu na rodzaj egzaminów jeżeli są one prowadzone ustnie /metodą pytań ustnych/ wyznaczony zespół nauczycieli akademickich przygotowuje pytania, które następnie w odpowiednio ustalonej proporcji łączy się w bilety egzaminacyjne. Praktyka wskazuje, iż liczba pytań w bilecie nie powinna przekraczać pięciu/5/. Najdogodniej jest aby w bilecie egzaminacyjnym zawartych było 3-5 pytań. Celowe jest aby ilość biletów egzaminacyjnych była zawsze o około 20-25% większa niż ilość egzaminowanych. Treść i układ biletów egzaminacyjnych oraz ilość pytań z poszczególnych przedmiotów w zestawie /bilecie/ do egzaminu rocznego /końcowego za przedmiot/ ustalić może zastępca komendanta akademii do spraw szkolenia lub komendant wydziału /z przedmiotów społeczno-politycznych zastępca komendanta akademii do spraw politycznych w porozumieniu z szefem katedry nauk społeczno-politycznych /. Do egzaminu dyplomowego treść i układ biletów ustala komendant uczelni.

Pytania egzaminacyjne powinny być tak sformułowane, aby odpowiedzi na nie wykazały rzeczywiste wiadomości i właściwości osobowościowe egzaminowanych. Z tego też punktu widzenia na uwagę zasługuje

^{5/}Ze względu na możliwości ASG WP, a głównie aktualny brak maszyn egzaminacyjnych nie będzie dalej rozpatrywana metoda programowana.

sposób konstruowania pytań w różnych wariantach. Przyjmują jako kryterium możliwe formy odpowiedzi słuchaczy, bilety można opracować tak, aby były w nich zawarte zarówno pytania wymagające objaśnienia /odtworzenia/ wiadomości, jak i pytania zmuszające do rozwiązania określonych problemów.

Ze względu na treść materiału w biletach egzaminacyjnych powinny znaleźć miejsce pytania, które od egzaminowanych wymagają:

- odtworzenia faktów lub ich oceny;
- porównania przedmiotów i zjawisk ;
- analizy, dowodu, wyjaśnienia związków przyczynowo-skutkowych;
- syntezy i systematyzacji materiału;
- umiejętności zastosowania wiadomości w praktyce.

Część pisemna egzaminu rocznego /także wstępnego/ z taktyki ogólnej i taktyki rodzajów wojsk stanowi z reguły egzaminacyjne ćwiczenie taktyczne /taktyczno-operacyjne/.

Do opracowania ćwiczenia egzaminacyjnego najkorzystniej jest wyznaczyć zespół autorski, w którym głównym autorem będzie nauczyciel akademicki z katedry taktyki ogólnej lub z katedry sztuki operacyjnej w Wydziale Wojsk Lądowych oraz z katedry profilującej w wydziale Wojsk Lotniczych i OPK. Współautorami zaś nauczyciele akademicy z katedr /instytutów/ specjalistycznych.

Zespół autorski z reguły powinien być wyznaczony przez komendanta Wydziału .

Podstawą do opracowania ćwiczenia jest "Plan tematyczny" określonego kursu na dany rok akademicki, w którym zawarta jest problematyka ćwiczenia i określony czas jego trwania w poszczególnych grupach szkoleniowych, a także wytyczne przełożonych /kierowników zakładów, szefów katedr/ dotyczące ogólnej koncepcji ćwiczenia. Na podstawie

w/w danych zespół autorski może opracować "plan przeprowadzenia ćwiczenia" /część graficzną i część opisową/.

Ćwiczenie powinno być tak skonstruowane, aby słuchacze mieli do rozwiązania problem teoretyczny i praktyczny z zakresu przerobionego materiału. Problemy te powinny być dostosowane do możliwości przeciętnego słuchacza.

Na podstawie opracowanego "planu przeprowadzenia ćwiczenia" zespół autorski wykonuje dokumenty niezbędne do wykonania zadania przez słuchaczy.

Ponieważ efektem każdej sytuacji bojowej jest powzięcie, przez dowódcę określonego szczebla, odpowiedniej decyzji do walki /bitwy/ dlatego zazwyczaj głównym zadaniem egzaminowanych powinno być powzięcie w roli dowódcy, decyzji w określonej sytuacji bojowej i wrysowanie jej na mapie. Ponadto słuchaczom wyznaczyć można dodatkowe zadania, które realizowane będą w formie pisemnej.

Aby słuchacze wykonali te zadania, zespół autorski wykonuje mapę odzwierciedlającą sytuację bojową /taktyczną, operacyjną / z której podjęta b dzie decyzja, oraz założenie taktyczne /operacyjne/. Ponadto mogą być przygotowane i wręczone słuchaczom rozkazy lub zarządzenia. Opracowane materiały powinny być przed zatwierdzeniem omówione /rozpatrzone/ na szczeblu katedry i wydziału.

Ćwiczenie egzaminacyjne dla I i II kursu zatwierdzać - powinni komendanci wydziałów natomiast ćwiczenia egzaminacyjne rozwiązywane na egzaminie wstępnym oraz III kursie, a także ćwiczenie dyplomowe /jeżeli będzie organizowane/ komendant ASG WP lub jego zastępca do spraw szkolenia.

6/ Mapa taka powinna być zatytułowana "Położenie wojsk własnych i nieprzyjaciela o ... /np. 600 5.06.64/"

Po opracowaniu i wydrukowaniu ćwiczenia /wydział wydawniczy/ materiały przeznaczone dla słuchaczy tj. mapy z położeniem wojsk i założenia należy skierować do Biblioteki Naukowej ASG WP. Tam powinny być one przygotowane do wydania na poszczególne grupy w ilościach odpowiadających stanom liczbowym tych grup. Przygotowanie map i założeń przez bibliotekę polega na sporządzeniu zalakowanych, opieczętowanych i odpowiednio opisanych pakietów i wydaniu ich upoważnionym osobom tj. Przewodniczącym podkomisji egzaminacyjnych. Wydanie tych materiałów powinno nastąpić z takim wyliczeniem, aby słuchacze mogli rozpocząć pracę w terminie oznaczonym w rozkładzie zajęć lub oddzielnym rozkazie.

4.2.2. Powoływanie komisji i podkomisji egzaminacyjnych

Komisje egzaminacyjne, z wyjątkiem komisji do egzaminów dyplomowych, powoływane są zazwyczaj przez komendanta akademii i wyznaczone w specjalnym rozkazie dotyczącym organizacji i przeprowadzenia egzaminów.

Egzaminy dyplomowe przeprowadza komisja państwowa powołana przez Ministra Obrony Narodowej.

W skład komisji egzaminacyjnej wchodzi doświadczeni nauczyciele akademicy, a na jej przewodniczącego wyznacza się zazwyczaj jednego z zastępców komendanta ASG WP. Komisja powołana do egzaminów rocznych przez komendanta ASG WP dzieli się na podkomisje prowadzące egzaminy w poszczególnych grupach szkoleniowych. Przewodniczącym podkomisji jest zazwyczaj doświadczony nauczyciel akademicki lub nauczyciele pełniący funkcje kierownicze w systemie organizacyjnym uczelni. W skład poszczególnych podkomisji wchodzi doświadczeni nauczyciele akademicy różnych specjalności, a głównie kierownik grupy /jako

nauczyciel główny specjalista przedmiotu/.

Do komisji /podkomisji/ powoływanych do przeprowadzenia egzaminów dyplomowych oprócz nauczycieli akademickich wchodzi oficerowie - przedstawiciele Instytucji Centralnych MON, dowództw okręgów wojskowych, rodzajów wojsk i służb, a także oficerowie pełniący funkcje dowódcze i sztabowe w związkach taktycznych. Przewodniczącym komisji jest zazwyczaj komendant ASC WP, a przewodniczącymi poszczególnych podkomisji nauczyciele akademicy zajmujący kierownicze stanowiska w systemie organizacyjnym ASC WP.

4.2.3. Przygotowanie nauczycieli i słuchaczy do egzaminów

Niezmierznie ważnym elementem w całości kształcenia problematyki związanej z egzaminami jest przygotowanie się nauczycieli do przeprowadzenia egzaminów oraz słuchaczy do ich zdania.

Nauczyciele będący członkami komisji /podkomisji/ egzaminacyjnych z reguły nie znają ani treści pytań, ani też układu biletów egzaminacyjnych. Będąc jednak wysokiej klasy specjalistami swoich przedmiotów/ mistrzami w swej dziedzinie/ są jednocześnie wysokiej klasy erudydami określonej dziedziny wiedzy. Można więc przyjąć, że są w wysokim stopniu merytorycznie przygotowani do wykonania funkcji egzaminatora. Obowiązkiem jednak każdego nauczyciela przed egzaminem jest dalsze usystematyzowanie swojej wiedzy, a często także zapoznanie się z nowymi pozycjami literatury przedmiotu oraz nowymi materiałami zawartymi w periodykach wojskowych. Nauczyciel powinien też przed egzaminem uporządkować wiedzę metodyczną dotyczącą egzaminowania albowiem jego postępowanie w czasie egzaminów będzie wywierało także wpływ na zachowanie i odpowiedzi egzaminowanego, co z kolei rzutować będzie na jego ocenę.

Nauczyciel będący jednocześnie przewodniczącym komisji /podkomisji /powinien także pamiętać o pobraniu w odpowiednim czasie z bibliotek i kancelarii materiałów niezbędnych komisji i zdającym w czasie egzaminu.

Także w czasie pisemnej części egzaminu /ćwiczenia egzaminacyjne/ nauczyciel zna jedynie temat ćwiczenia wynikający z planu tematycznego studiów oraz ewentualnie zakres pracy do wykonania przez słuchaczy. Stąd też jego przygotowanie skupia się przede wszystkim na sprawach organizacyjnych, a także na pobraniu niezbędnych materiałów /napy, załączenia, blankiety egzaminacyjne, rejestrowany papier kancelaryjny, listy egzaminacyjne itp./ z bibliotek i kancelarii.

Niezmiernie ważnym elementem w pracy nauczycieli akademickich, nawet tych, którzy nie biorą udziału w komisjach egzaminacyjnych, jest ich udział w przygotowaniu słuchaczy do egzaminów. Udział nauczycieli akademickich w przygotowaniu słuchaczy przebiegać powinien na dwóch płaszczyznach. Pierwsza to organizacyjna, w której nauczyciele udzielają słuchaczom praktycznych wskazówek dotyczących problemów jak przygotować się do egzaminu i jak go zdać.

Nieodzwonne jest tutaj prowadzenie z poszczególnymi grupami słuchaczy konsultacji przed egzaminami, na których te problemy powinny być w szczególności omówione. Ponadto wszyscy nauczyciele powinni być, w okresie sesji egzaminacyjnej, w gotowości do prowadzenia merytorycznych konsultacji indywidualnych. Konsultacje te mogą przyjmować formę partnerskiej dyskusji nad zagadnieniami, które słuchacz pragnie dogłębniej poznać. Celowe jest, aby w okresie takim wyznaczono w katedrach /instytutach/ dyżurujących konsultantów nawet w godzinach popołudniowych i podczas dni wolnych od pracy. Z pewnością

konsultacje tego typu pomogą w znacznej mierze przygotować się słuchaczom do zdawania egzaminu. Dominującą rolę w tej dziedzinie spełniać będą nauczyciele akademicy pełniący funkcje kierowników grup szkoleniowych.

Wskazane jest także, aby przed rozpoczęciem egzaminu przewodniczący podkomisji zebrał całą grupę zdających i przedstawił w formie krótkiego instruktażu organizację egzaminu i podstawowe wymogi co pozwoli na uniknięcie, w trakcie egzaminu, szeregu nieporozumień mogących mieć wpływ na ocenianie egzaminowanego.

4.2.4. Przygotowanie pomieszczeń do przeprowadzenia egzaminu

Egzaminy zazwyczaj odbywają się w wykorzystywanych w toku procesu kształcenia salach grupowych słuchaczy. Stąd też niezbędne staje się przygotowanie tych sal do egzaminów.

Za przygotowanie pomieszczeń do przeprowadzenia egzaminów odpowiedzialni są komendanci wydziałów, którzy do tego celu wykorzystują z reguły etatowych pracowników wydziałów planowania i organizacji szkolenia.

Przy przygotowaniu pomieszczeń przyjmuje się zasadę, że każda grupa szkoleniowa powinna mieć swoją salę do egzaminów ustnych i pisemnych przy czym do egzaminów pisemnych należy zapewnić obowiązkowo każdemu słuchaczowi grupy oddzielny stół do pracy, a także odpowiednią ilość materiałów piśmiennych.

Podczas egzaminów ustnych można podkreślić ich doniosłość przez stwarzanie uroczystego charakteru, co podniesie ich rangę w systemie kształcenia.

Celowe staje się w takich przypadkach usunięcie zbędnych przedmiotów, nakrycie stołów /głównie dla komisji egzaminacyjnej/ odpo-

wiednim suknem, a jeżeli jest to możliwe ustawienie kwiatów.

Ważne w przygotowaniu jest także samo ustawienie stołów.

Nie należy ustawiać stołów blisko okien ani w takim położeniu, w którym przygotowującym się do odpowiedzi, odpowiadającym lub komisji może świecić w oczy słońce. W okresie zimowym ważne jest ocieplenie i wywietrzenie sali. Niezbędne jest także przygotowanie tablicy, materiałów do jej ścierania oraz niezbędnej ilości kredy. Przykładowe urządzenie sali do egzaminów przedstawiono na rysunku 1

4.3. Prowadzenie egzaminów.

Prowadzenie egzaminów przez komisje uzależnione będzie każdorazowo od wybranej metody egzaminowania, która powinna zostać ustalona na odprawie komisji przed egzaminem.

Celowe jest aby egzaminy pisemne odbywały się w jednym czasie z wszystkimi zdającymi. Poszczególne grupy szkoleniowe zdają egzamin pisemny we własnych salach grupowych.

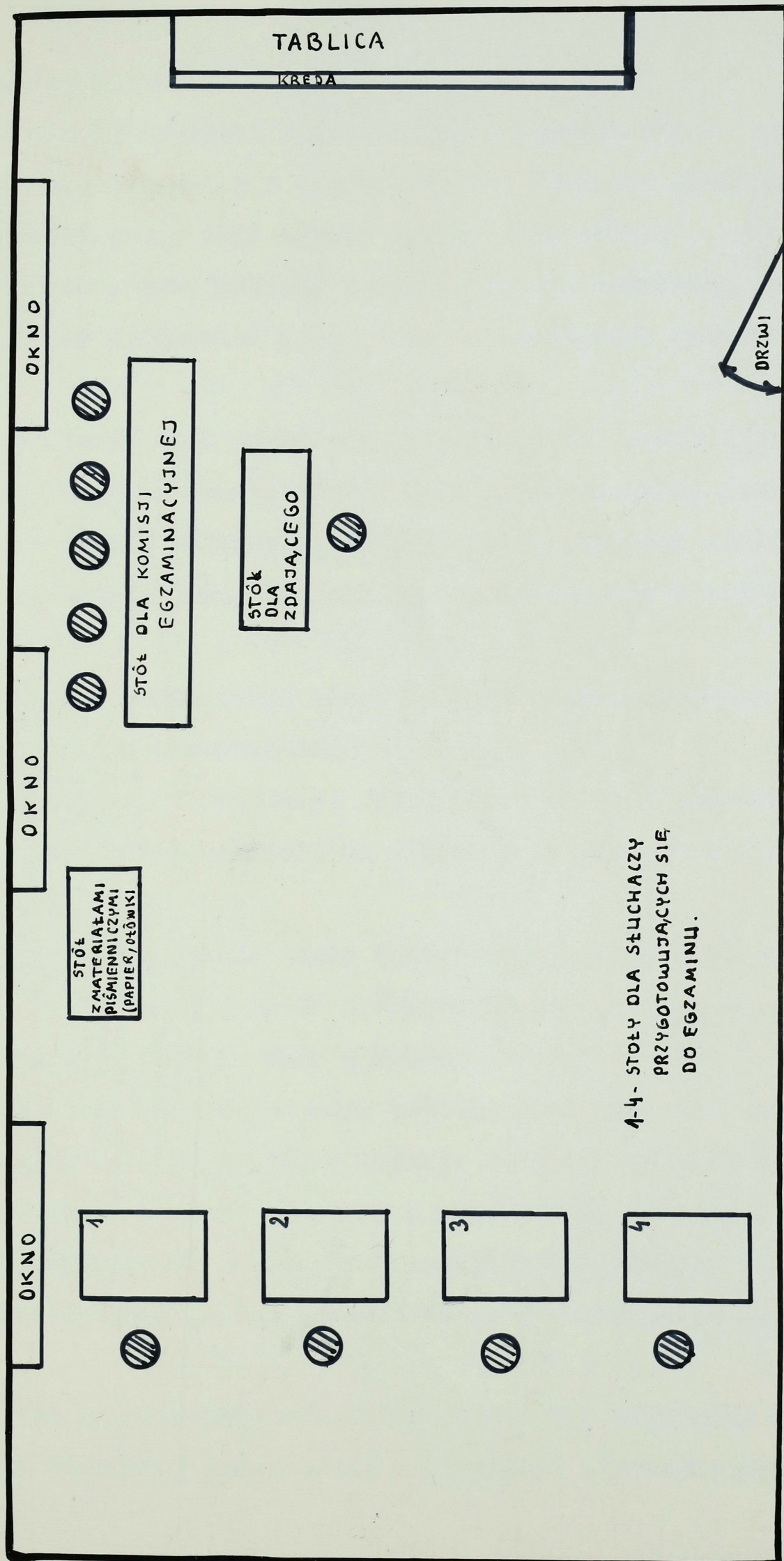
Komisja przybywa do wyznaczonego pomieszczenia przed wyznaczonym czasem rozpoczęcia egzaminu z takim wyliczeniem aby egzaminowani rozpoczęli wykonywania zadania w wyznaczonym czasie.

Przewodniczący podkomisji przyjmuje meldunek starszego grupy, a następnie przedstawia członków podkomisji /komisji/ egzaminacyjnej

Po wykonaniu wymierzonych czynności przewodniczący może omówić sprawy organizacyjno-porządkowe oraz wyjaśnić zadania jakie powinni wykonać egzaminowani. W omówieniu tym powinien szczególnie określić

- rodzaj i sposób wykonania zadania /zadań/ oraz czas ich wykonania ;

RYS. 1. PRZYKŁADOWY ROZKŁAD SALI GRUPOWEJ PRZYGOTOWANEJ DO EGZAMINU

- sposób podpisywania dokumentów;
- sposób korzystania z materiałów pomocniczych;
- zasady zachowania i przestrzegania porządku /podkreślić samodzielność pracy oraz zasady opuszczania sali/.

Następnie przewodniczący nakazuje rozdać materiały /zadania/ egzaminacyjne i udzielić odpowiedzi na ewentualne pytania egzaminowanych.

Po wykonaniu tych czynności komisja śledzi pracę słuchaczy zwracając uwagę na samodzielność oraz przestrzeganie przez nich ustalonych reguł. Wskazane jest aby przewodniczący 10-15 przed terminem zakończenia pracy przypominał egzaminowanym o zbliżającym się końcu egzaminu.

Po upływie oznaczonego czasu komisja zbiera wykonane prace i przystępuje do ich oceniania.

Jeżeli słuchacz zakończył pracę przed upływem wyznaczonego czasu przewodniczący zezwala na złożenie wykonanych zadań i opuszczenie sali.

Egzamin ustny jeżeli jest kontynuacją egzaminu pisemnego powinien być zaplanowany z takim wyliczeniem aby do jego rozpoczęcia komisja mogła ocenić zadania pisemne.

Przed rozpoczęciem egzaminu ustnego przewodniczący komisji /podkomisji/ egzaminacyjnej przyjmuje meldunek od starszego grupy i daje krótkie wytyczne odnośnie porządku obowiązującego podczas egzaminów. Następnie w obecności wszystkich słuchaczy rozpiętowuje pakiet zawierający bilety egzaminacyjne i rozkłada je na stole komisji.

Po tych czynnościach w sali pozostaje 3-4 słuchaczy składających egzamin w pierwszej kolejności, a pozostali słuchacze wychodzą, cze-

kajęc na swoją kolejność. Kolejność składania egzaminów ustnych mogą ustalić sami słuchacze, lub ustala ją przewodniczący komisji /podkomisji/.

Przystępujący do egzaminu słuchacz melduje swoją gotowość do zdawania egzaminu i przedkłada swą indeks przewodniczącemu podkomisji który sprawdza fakt zaliczenia słuchaczowi wszystkich obowiązujących przedsięwzięć szkoleniowych, po czym zezwala słuchaczowi wylosować jeden z wyłożonych przez komisję /podkomisję/ biletów egzaminacyjnych. Słuchacz po wylosowaniu biletu podaje podkomisji /komisji/ jego numer i po zapoznaniu się z treścią pytań, melduje ich rozumienie po czym zajmuje miejsce przy wyznaczonych stołach i przystępuje do przygotowania się do odpowiedzi.

Przewodniczący komisji /podkomisji/ powinien udzielić słuchaczowi wyjaśnień odnośnie niezrozumiałych dla niego sformułowań poszczególnych pytań. Zamiana wyciągniętego przez słuchacza biletu jest raczej niewskazana i może nastąpić tylko w wyjątkowych przypadkach.

Następnie w podobnej kolejności wybierają pytania pozostali słuchacze. Po wyciągnięciu pytań przez wszystkich pozostałych na sali słuchaczy komisja /podkomisja/ pozostawia 10-20` czasu na przygotowanie się do odpowiedzi pierwszego słuchacza.

Na odpowiedź jednego słuchacza w zależności od ilości pytań w bilecie egzaminacyjnym można przeznaczyć 20-30 minut. Po zakończeniu odpowiedzi słuchacza na jedno z pytań lub wszystkie zawarte w bilecie i po zameldowaniu o ukończeniu odpowiedzi, członkowie podkomisji /komisji/ mają prawo /jeżeli nie zostanie ustalone inaczej/ zadawać słuchaczowi pytania dodatkowe, które jednak powinny

dotyczyć tylko problemów zawartych w pytaniach zasadniczych, a nie wyczerpanych lub przedstawionych kontrowersyjnie w pytaniach zasadniczych. Przerywanie słuchaczowi odpowiedzi może nastąpić tylko w przypadkach gdy słuchacz odpowiada nie na temat, lub według opinii członków komisji wyczerpał omawiane zagadnienie. W innych przypadkach przerywanie odpowiedzi słuchaczowi jest niewskazane.

Do przygotowania odpowiedzi na pytania dodatkowe z reguły nie należy słuchaczowi wyznaczać dodatkowego czasu. W wyjątkowych przypadkach, jeżeli pytań jest znaczna ilość, przewodniczący może, na prośbę słuchacza, wydzielić dodatkowo 5-10 minut na uporządkowanie odpowiedzi.

Po zakończeniu odpowiedzi słuchacz melduje o zakończeniu egzaminu i opuszcza salę. Po opuszczeniu sali przez słuchacza, który zdał egzamin melduje się po pytania egzaminacyjne następny słuchacz. Po wyciągnięciu pytań i zrozumieniu ich słuchacz zajmuje miejsce i rozpoczyna przygotowanie do odpowiedzi, a następny z przygotowanych melduje swoją gotowość i rozpoczyna odpowiedź.

W czasie odpowiedzi słuchaczy członkowie komisji oceniają oddzielnie każde pytanie. Powinno to być robione w sposób dyskretny, tak aby nie dekoncentrować odpowiadającego.

W czasie wypowiedzi słuchacza członkowie komisji żadnymi gestami ani zbędnymi wypowiedziami nie powinni słuchaczowi sugerować właściwości lub niewłaściwości przedstawianych problemów.

Po zakończeniu egzaminu przez całą grupę komisja przystępuje do wystawienia ogólnych ocen za egzamin, wpisuje je do indeksów oraz na listę ocen. Następnie przewodniczący na zbiórce całości grupy

powinien podać oceny poszczególnych słuchaczy. Może także podkreślić poziom przygotowania całej grupy oraz udzielić krótkich wskazówek do dalszych studiów.

4.4. Ocenianie egzaminów

Ocena wystawiona słuchaczowi w czasie egzaminu jest niezmiernie ważnym czynnikiem w całości kształcenia w uczelni. Powinna ona być obiektywna i stanowić wynik /sumę/ ocen jednostkowych wystawionych przez wszystkich członków komisji. Rezultatem praktycznym oceny jaką uzyska słuchacz w czasie egzaminu jest jego promocja na następne lata studiów lub też w przypadku egzaminu dyplomowego dopuszczenie do obrony pracy dyplomowej i w efekcie ukończenie uczelni.

Komisja egzaminacyjna podczas egzaminu jako podstawowe kryteria oceniania powinna przyjmować stopień opanowania sposobów i operacji myślowych, którymi należy się posługiwać przy prezentowaniu wiadomości przewidzianych przez program danego przedmiotu nauczania. Ważną sprawą jest również kultura odpowiedzi słuchaczy, umiejętności formułowania myśli. Usne wypowiedzi słuchaczy powinny być wyczerpujące, zachowywać porządek logiczny, być uzasadnione i przekonujące, z zaznaczeniem głównej myśli i istoty problemu.

Przeanalizowane różne kryteria ocen pozwalają określić, że w ASG WP przy ocenie egzaminów ustnych najlepiej kierować się następującymi kryteriami :

- ocenę bardzo dobrą /5/ należy wystawić w przypadku, gdy słuchacz wyczerpująco zna cały programowy materiał nauczania, bardzo dobrze go rozumie i trwale go opanował; na pytania programowe daje odpowiedzi prawidłowe, pewne i rozumiane przez niego;

sumą oceny z części ustnej egzaminu oraz części pisemnej.

Pracę pisemną w formie ćwiczenia egzaminacyjnego oceniać można z uwzględnieniem następujących elementów:

- oceny nieprzyjaciela /w styczności i w głębi, linie rozgraniczenia, rozmieszczenie środków przenoszenia broni jądrowej, wojsk rakietowych, artylerii, środków przeciwpancernych, rozmieszczenie odwodów i ewentualne przeciwdziałanie npla w czasie działań wojsk własnych/;

- koncepcja rozegrania walki /operacji/, a w tym szczególnie: wybór kierunku głównego uderzenia/okupienia głównego wysiłku/, wybór odcinka przełamania, uzyskanie przewagi na wybranym odcinku/ześrodkowanie sił i środków w rejonie głównego wysiłku/, treść i głębokość zadań elementów ugrupowania bojowego, użycie drugiego rzutu, użycie broni jądrowej lub wykorzystanie skutków jej użycia, użycie desantów taktycznych itp.;

- koncepcja kompleksowego porażenia ogniowego;
- wykorzystanie rodzajów wojsk;
- wykorzystanie terenu;
- kultura pracy sztabowej, a w tym głównie umiejętności wykonania dokumentów, znajomość znaków taktycznych, opisów dokumentów oraz estetykę wykonawstwa dokumentów.

Suma ocen za poszczególne elementy stanowi ocenę za pisemną część egzaminu, przy czym podstawową oceną powinna być ocena za koncepcję rozegrania walki.

Jeżeli wykonywano oprócz decyzji jeszcze inne zadania, wówczas ocena za te zadania stanowi także element oceny globalnej za część pisemną egzaminu.

Naturalnie możliwe są również inne sposoby i kryteria oceniania ćwiczeń egzaminacyjnych. Dotyczy to zwłaszcza grup specjalistycznych

oraz lotniczych i OPK. Dwa z możliwych wariantów oceniania przedstawiono w załącznikach 3 i 4 .

Każdorazowo jednak szczegółowe wytyczne do oceny ćwiczenia egzaminacyjnego oraz kryteria ocen powinny być ustalone przez zespół specjalistów z udziałem członków wszystkich podkomisji.

5. OBRONA PRACY DYPLOMOWEJ

Zgodnie z programem studiów wszyscy słuchacze trzyletnich studiów stacjonarnych w ASG WP, w ostatnim roku studiów opracowują pracę dyplomową i bronią jej przed państwową komisją egzaminacyjną. Jej przygotowanie i obrona wraz ze złożeniem egzaminu końcowego ze sztuki operacyjnej i taktyki rodzajów wojsk oraz egzaminu z naukowego komunizmu⁷ stanowią o pełnym wykonaniu programu i warunkują otrzymanie dyplomu ukończenia wojskowych studiów akademickich. W ASG WP łącznie z dyplomem słuchaczowi tradycyjnie nadaje się tytuł oficera dyplomowanego.

Słuchacz przygotowując pracę dyplomową powinien wykazać się umiejętnością zastosowania zdobytej w akademii wiedzy przy rozwiązywaniu praktycznych lub teoretycznych zagadnień wynikających z tematyki pracy, umiejętnością posługiwania się ogólną i szczegółową wiedzą metodologiczną oraz zdolnością poprawnego rozumowania. Praca dyplomowa powinna więc spełniać określone warunki, które jednocześnie stanowią dla kierownika pracy /konsultanta/, recenzenta i komisji egzaminacyjnej jej kryterium oceny. W ASG WP przyjąć należy, że praca dyplomowa powinna przede wszystkim charakteryzować się użytecznością praktyczną lub teoretyczną, zgodnością z założeniami doktrynalnymi i obowiązującymi regulaminami oraz odpowiadać możliwościom i potrzebom wojsk. Ponadto powinna ona w układzie i sposobie ujęcia przestrzegać podstawowych zasad warsztatu naukowego, a także przynajmniej w podstawowym stopniu nosić znamiona oryginalności.

5.1. Przygotowanie obrony pracy dyplomowej

Obrona pracy dyplomowej jest końcowym aktem w procesie dydaktycznym słuchaczy ASG WP. W związku z tym, że akt ten stanowi ostatni /końcowy/ etap sprawdzania wiedzy i przygotowania słuchaczy

do samodzielnej pracy, konieczne jest dobre przygotowanie się słuchacza do obrony pracy. W procesie tym powinni wziąć udział nauczyciele akademicy służąc słuchaczowi w każdym przypadku wszelką radą i pomocą.

Obrona pracy dyplomowej stanowi w zasadzie określony proces działalności dydaktycznej, w ramach którego realizuje się szereg przedsięwzięć w ściśle ustalonej kolejności. Jest to więc jakby prawnie usankcjonowany model postępowania w zasadzie dwóch występujących w tym akcie stron, a mianowicie słuchacza i komisji egzaminacyjnej. Celowe staje się więc aby zarówno słuchacz, jak i wszyscy członkowie komisji z modelem takim się zapoznali przy czym słuchaczom należy zorganizować grupowy instruktaż lub też konsultację dotyczącą przygotowania do obrony. Ważna w tym względzie jest rola kierownika pracy /promotora/.

Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że w ASG WP najkorzystniejszy jest następujący przebieg obrony pracy dyplomowej:

- wygłoszenie referatu przez dyplomanta;
- postawienie dyplomantowi pytań przez komisję egzaminacyjną i pozostałych oficerów obecnych w sali gdzie odbywa się obrona;
- ewentualny referat /wypowiedź/ recenzenta pracy dyplomowej;
- odpowiedź dyplomanta na zadane pytania i ewentualne uwagi recenzenta;
- dyskusja oficerów biorących udział w posiedzeniu /komisja, kierownik pracy, recenzent/ nad rozwiązaniami zasadniczych problemów zawartych w pracy dyplomowej;
- ustalenie oceny obrony pracy przez komisję egzaminacyjną;
- podanie oceny do wiadomości dyplomanta.

Przedstawiony powyżej model aktu obrony pracy dyplomowej stanowi podstawowy element, który musi być zawsze uwzględniany przez dyplomanta i nauczycieli akademickich w zakresie przygotowania

i organizacji obrony pracy dyplomowej.

Pierwszą z czynności w zakresie przygotowania się słuchacza do obrony pracy dyplomowej jest zapoznanie się z treścią opinii kierownika pracy /promotora/, a następnie treścią recenzji wystawionej przez recenzenta.

Zapoznając się z recenzją słuchacz powinien zwrócić szczególną uwagę na jego polecenia dotyczące zwłaszcza zagadnień, które wymagają dodatkowego naświetlenia przy obronie pracy dyplomowej, a także na inne polecenia i uwagi.

Po zapoznaniu się z recenzją słuchacz przystępuje do opracowania 20-30 minutowego wystąpienia, które wygłosi podczas obrony pracy dyplomowej. W etapie tym znacznej pomocy powinien dyplomantowi udzielić kierownik pracy oraz inne nauczyciele, do których się w tej sprawie zwróci.

Układ referatu jest w zasadzie dowolny ale jego treść musi odzwierciedlać charakter pracy dyplomowej, wykazać jej szczególne cechy, główne - przyjęte w pracy - założenia teoretyczne, a także zawierać stanowisko słuchacza w stosunku do krytycznych uwag zawartych w recenzji. Ponadto referat powinien uwypuklać rozwiązania poszczególnych istotnych problemów badawczych założonych /przyjętych/ w pracy.

Jeżeli praca dyplomowa została opracowana jako ćwiczenie to oprócz powyższych zagadnień w referacie należy ująć problemy organizacji ćwiczenia i sposobu jego przeprowadzenia oraz treść zamiaru stron i podstawowe problemy wynikające z przyjętego położenia wyjściowego wojsk, a także problemy wynikające z opracowanych kolejnych sytuacji taktycznych /operacyjnych/. W tym wypadku wszystkie dokumenty graficzne ćwiczenia stanowiące część składową pracy dyplomowej powinny być odpowiednio przygotowane i stanowić poglądowy zestaw materiałów pomocniczych do wygłaszanego referatu.

Celowe jest aby dyplomanci do obrony pracy /nawet w formie referatu/ przygotowali także inne materiały poglądowe /fóliogramy, schematy itp./.

Przygotowane pomoce słuchacz może przedstawić wraz z referatem kierownikowi pracy i przedyskutować sposób ich wykorzystania. Dobrze jest także sprawdzić rozkład i możliwość wykorzystania pomocy na sali, w której odbędzie się obrona.

Przed obroną przygotowane pomoce słuchacz powinien rozmieścić na sali, a jeżeli wykorzystuje środki audiowizualne sprawdzić także ich funkcjonowanie.

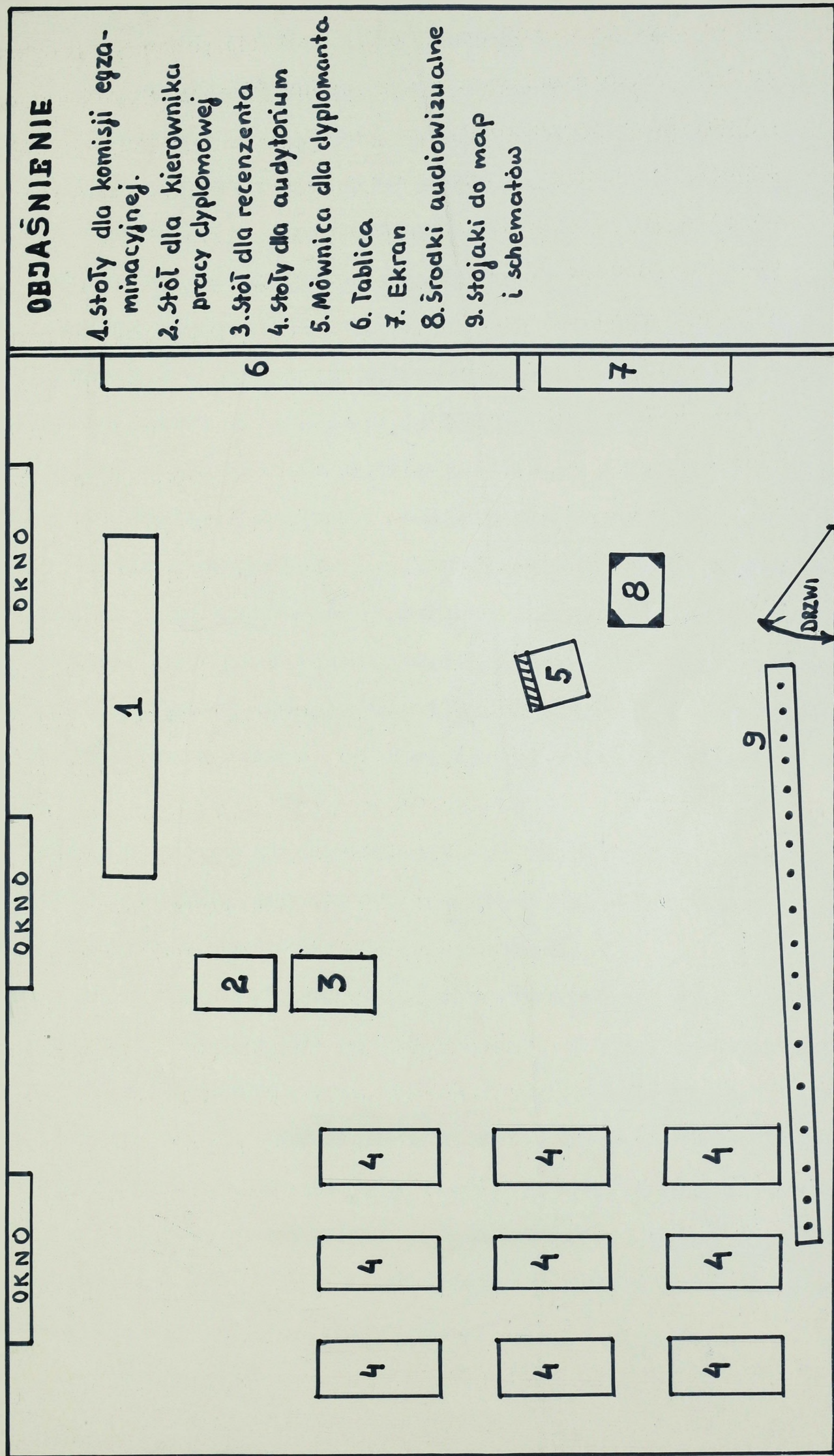
Członkowie komisji /podkomisji/ egzaminacyjnej, a głównie jej przewodniczący w przeddzień obrony powinni sprawdzić przygotowanie sali, w której odbędzie się obrona i w przypadku stwierdzenia usterek nakazać osobom odpowiedzialnym ich usunięcie.

Ważne jest także aby przed obroną pracy komisja zapoznała się z jej treścią oraz opinią i recenzją. Celowe jest wcześniejsze przygotowanie pytań, które zostaną postawione dyplomantowi podczas obrony.

Obrona pracy dyplomowej odbywać się powinna z reguły na jednej z sal grupowych, w których odbywały się także egzaminy dyplomowe. Stąd też jej wystrój i przygotowanie nie powinny odbiegać od założeń wskazanych przy egzaminach.

Istnieją jednak w tym przypadku wymogi specjalne wynikające z istoty obrony pracy dyplomowej. Oprócz komisji egzaminacyjnej oraz dyplomanta biorą bowiem w niej udział: kierownik pracy, recenzent, a także inne upoważnione osoby interesujące się opracowaną tematyką. Ponadto niezbędne jest także przygotowanie środków audiowizualnych, które mogą być dla dyplomanta niezbędne przy prezentacji przygotowanych materiałów poglądowych. Przykładowe przygotowanie sali grupowej do obrony pracy dyplomowej przedstawiono na rys.2.

RYS. 2. PRZYGOTOWANIE SALI GRUPOWEJ DO OBRONY PRACY DYPLOMOWEJ

5.2. Przebieg obrony pracy dyplomowej

Przed przybyciem na salę komisji egzaminacyjnej wszystkie osoby biorące udział w obronie powinny zająć wyznaczone miejsca, a dyplomant przygotować się do złożenia meldunku. Po przybyciu komisji dyplomant składa meldunek o gotowości do obrony.

Komisja egzaminacyjna po przyjęciu meldunku przez jej przewodniczącego zajmuje wyznaczone miejsca. Przewodniczący zapoznaje audytorium z dyplomantem i nakazuje wygłoszenie referatu przez dyplomanta, który przystępuje do tej czynności.

Dyplomant powinien dokładnie znać tekst i układ referatu. Stanowi to bowiem o poczuciu pewności siebie i usuwa momenty stresowe w czasie obrony. Pozwala to jednocześnie na wygłoszenie referatu według z góry określonej metody. Zasadniczym celem wygłoszenia referatu jest przekazanie swoich myśli i głównych problemów pracy w taki sposób aby przekonać audytorium o ich słuszności. Nie wszyscy bowiem obecni na obronie pracy znają dokładnie jej treść.

Ważnym momentem strony metodycznej wygłaszania referatu jest ustalenie i wyraźne zaakcentowanie kilku najważniejszych problemów - stanowiących o wartości pracy dyplomowej.

Dotyczy to w równym stopniu prac opracowanych w formie referatów jak i ćwiczeń taktycznych /operacyjnych/. W wyniku odpowiedniego podkreślenia merytorycznego, zaakcentowania fonetycznego i zastosowania przerywników czasowych w stosunku do wypowiedzianych słów, słuchający referatu nie powinni mieć trudności w poznaniu rodzaju tematu, problemów badawczych i ogólnej wartości pracy dyplomowej.

Metody badawcze i sposób wnioskowania autora pracy powinny stanowić logiczną całość referatu.

Kolejnym ważnym momentem podczas wygłaszania referatu jest odwoływanie się do informacji zawartych w dokumentach graficzno-opisowych /na mapach, schematach, foliogramach/.

Dyplomant zgodnie z pisemnym scenariuszem, jaki stanowi tekst referatu, umiejętnie dostosowuje treść omawianych problemów do obrazów zawartych w pomocach graficznych. Korzystając ze schematów i wykresów dyplomant omawiając je nie powinien korzystać z treści pisemnej referatu.

W zależności od czytelności i stopnia złożoności tych dokumentów można nie pokazywać wszystkich omawianych problemów, ale tylko niektóre, według własnego uznania dyplomanta. Przy omawianiu treści poszczególnych zagadnień bez manualnego wskazywania w dokumentach, należy wyraźnie zaznaczyć, który dokument przedstawia dane zagadnienie.

Stosowana praktyka w tym zakresie zaleca umiar, aby tylko niektóre najważniejsze elementy referowanych zagadnień pokazywać na schematach, zaś pozostałe elementy omawiać i informować o ich graficznym odzwierciedleniu. W wyniku takiego działania, w którym słowa mówione zsynchronizowane są z percepcją obrazową, następuje dokładne przekazanie przez dyplomanta maksimum treści dla odbiorców - audytorium.

Korzystnym zjawiskiem jest utrzymywanie kontaktu wzrokowego przez dyplomanta z audytorium. Wynika to z przewagi słowa mówionego nad słowem czytany.

Nie oznacza to jednak, że dyplomant powinien znać cały referat na pamięć. Dobra znajomość tekstu zapewnia jednak osobistą pewność i komunikatywność w przekazywaniu własnych racji. Świadczy to także o głębokiej znajomości problemu co powinno być brane pod uwagę przez komisję egzaminacyjną przy ocenianiu obrony.

Nie mniej ważnym momentem w czasie wygłaszania referatu jest poprawność językowa. Chodzi tutaj o poprawną funkcjonalność, estetykę i fonetykę języka. Dyplomant uwzględniający wymogi poprawnego mówienia podczas wygłaszania referatu powinien:^{1/}

- wyraźnie przemawiać;
- więcej mówić niż czytać;
- nie mówić głosem "czytanym", unikać monotoności;
- mówić wolno;
- oddziaływać psychologicznie na audytorium /którkie przerwy, wzbudzanie uczucia powagi i napięcia, mobilizować uwagę/;
- unikać przyzwyczajęń językowych.

Referat może być zakończony przez dyplomanta złożeniem podziękowania kierownikowi pracy /promotorowi/.

Po wygłoszeniu przez dyplomanta referatu przewodniczący komisji egzaminacyjnej wraz z komisją zadają dyplomantowi pytania dotyczące przedstawionych problemów, a następnie przewodniczący zezwala na zadawanie pytań pozostałym uczestnikom obrony. Wszystkie pytania powinny być krótkie i przedstawione wolno oraz wyraźnie - tak aby dyplomant mógł je dokładnie zanotować.

Nie należy zadawać dyplomantowi pytań, które nie są związane z tematem bronionej pracy.

Aby umożliwić dyplomantowi uporządkowanie i uszeregowanie odpowiedzi przewodniczący komisji /podkomisji/ zarządza przerwę. Jak wskazują przeprowadzone badania może ona trwać od 20 do 30 minut.

Podczas przerwy dyplomant pozostaje w sali i samodzielnie przygotowuje się do odpowiedzi na zadane pytania. Przewodniczący podkomisji /komisji/ może zezwolić dyplomantowi na korzystanie z dostępnych materiałów i literatury fachowej.

Po zakończeniu przerwy dyplomant melduje gotowość do odpowiedzi na pytania i za zezwoleniem przewodniczącego komisji przystępuje do odpowiedzi. W czasie odpowiedzi celowym jest aby dyplomant odpowiadał na pytania pogrupowane problemami. Powinien on udzielić wyczerpujących wyjaśnień wykorzystując posiadane - pomocnicze materiały poglądowe. Podczas odpowiedzi dozwolona jest polemika członków komisji z dyplomantem oraz żądanie dodatkowych uzupełnień.

Po zakończeniu przez dyplomanta odpowiedzi na pytania przewodniczący komisji /podkomisji/ zezwala na dodatkowe wypowiedzi kierownikowi pracy, recenzentowi oraz innym osobom uczestniczącym w obronie. Osoby te mogą występować z aprobatą lub dezaprobatą, a także krytyką problemów przedstawionych przez dyplomanta.

Na zakończenie przewodniczący może zezwolić na końcowe wystąpienie dyplomanta, w którym może on ustosunkować się i polemizować z wypowiedziami.

Następnie przewodniczący zarządza przerwę, w czasie której komisja egzaminacyjna dokonuje oceny oraz wpisuje ją do indeksu słuchacza.

Po przerwie przewodniczący komisji zaprasza dyplomanta oraz pozostałe osoby i odczytuje protokół z obrony podając dyplomantowi ocenę. W przypadku oceny pozytywnej komisji składa dyplomantowi gratulacje i przewodniczący ogłasza zakończenie obrony pracy dyplomowej.

5.3. Ocenianie obrony pracy dyplomowej

Ocena uzyskana za obronę pracy dyplomowej stanowi często o ogólnej ocenie uzyskanej przez słuchacza za cały okres studiów. Jednocześnie w świetle obowiązującego "Regulaminu studiów w Akademii Sztabu Generalnego WP" oraz rozkazów i wytycznych MON, praca dyplomowa jest integralną częścią egzaminu dyplomowego. Stanowi

ona odzwierciedlenie umiejętności słuchacza w zakresie samodzielnego opracowania określonego problemu w formie pisemnej.

W związku z powyższym przy ocenie pracy dyplomowej słuchacza należy stosować zbliżone zasady jakie obowiązują przy ocenie ogólnej wiedzy teoretycznej i praktycznej nabytej podczas studiów w ASG WP. Będą to przede wszystkim:

- zgodność treści pracy z tematem i wytycznymi;
- wartość merytoryczna pracy;
- poprawność przekazywania myśli /wartość metodologiczna/;
- stosowanie właściwej metodologii naukowej;
- umiejętność obrony pracy.

Biorąc pod uwagę powyższe zasady, przy ocenie pracy dyplomowej szczególnej ocenie powinny podlegać następujące elementy:

- zgodność treści opracowanej pracy z tematem;
- zgodność układu i treści pracy z otrzymanymi wytycznymi;
- właściwość przyjętej koncepcji i konstrukcji pracy;
- stopień realizacji zakładanych celów badawczych;
- zasadność przyjętych metod badawczych;
- umiejętności w zakresie doboru oraz krytycznej selekcji i stopnia wykorzystania materiałów źródłowych i literatury;
- umiejętności w zakresie doboru i wykorzystania materiałów ilustracyjnych;
- umiejętności wyrażania i precyzowania myśli w formie pisemnej;
- zdolności w stawianiu hipotez roboczych oraz konsekwencja w ich uzasadnianiu;
- analiza i krytyczna interpretacja badanych problemów;
- stopień wprowadzania własnych przemyśleń i inwencji twórczej w pracy;
- zakres posiadanej wiedzy ogólnej związanej z tematem pracy;
- stopień umiejętności analizowania, oceniania i precyzowania wniosków;

- umiejętności pisarskiego ujęcia rozważanych w pracy problemów;
- umiejętności stawiania i uzasadniania wysuwanych w pracy tez i problemów w trakcie jej publicznej obrony;
- zdolności i umiejętności polemizowania z zarzutami;
- umiejętność uzasadniania przyjętych rozwiązań i przekonywania oponentów o ich słuszności.

W zależności od stopnia realizacji wymienionych czynników komisja egzaminacyjna ocenia pracę dyplomową zgodnie z obowiązującą skalą ocen /bardzo dobrze /5/, dobrze /4/, dostatecznie /3/, niedostatecznie /2/.

Jeżeli wszystkie ze wskazanych czynników realizowane są przez słuchacza na bardzo wysokim poziomie komisja może postawić słuchaczowi ocenę bardzo dobrą z wyróżnieniem.

Otrzymanie z obrony pracy dyplomowej oceny pozytywnej jest warunkiem niezbędnym do uzyskania przez słuchacza tytułu oficera dyplomowanego.

Jeżeli dyplomant otrzymał ocenę niedostateczną /nie obronił pracy/ może on, po złożeniu prośby i uzyskaniu zgody komendanta Akademii Sztabu Generalnego WP oraz dokonaniu niezbędnych poprawek, zostać dopuszczony do powtórnej jej obrony w wyznaczonym przez komendanta terminie.

ZAKOŃCZENIE

Przedstawione w niniejszym opracowaniu główne problemy przygotowania i prowadzenia kolokwii, egzaminów i obrony prac dyplomowych stanowią jedynie część głównego problemu jakim jest kontrola i ocena wyników kształcenia w systemie dydaktycznym wyższej uczelni wojskowej.

Główną uwagę skupiono na przedstawieniu najważniejszych, możliwych aktualnie do stosowania w ASG WP, metod i form prowadzenia kolokwii, egzaminów i obrony prac dyplomowych. Powinno to przyczynić się zarówno do ujednoczenia w całej uczelni sposobów prowadzenia tych form kontroli i oceny wyników kształcenia, jak i do zwiększenia obiektywności całego procesu oceniania słuchaczy w ASG WP,

Zespół autorski chcąc upraktyczyć prowadzone badania i rozważania ujął je, w niniejszym opracowaniu, w formie poradnika metodycznego, z którego może korzystać kadra naukowo-dydaktyczna uczelni. Dlatego też treść niniejszego opracowania /rozdziały 2,3, 4,5/ zostanie wydana w większej ilości egzemplarzy.

Wskazane sposoby postępowania, jak już zaznaczono, dostosowano do aktualnych możliwości uczelni. Stąd też wspomniano jedynie o innych - nowocześniejszych metodach prowadzenia egzaminów. Dotyczy to głównie testów dydaktycznych oraz metod programowych. Dotychczasowe badania w zakresie możliwości stosowania oraz efektywności tych metod wskazują, że w głównej mierze podnoszą one zdecydowanie obiektywność ocen. Nauczyciele akademicy ASG WP powinni liczyć się z możliwością wprowadzenia w najbliższych latach tych nowocześniejszych metod egzaminowania, głównie zaś testów dydaktycznych, których wprowadzenie nie wymaga zbyt dużych nakładów finansowych.

Dlatego też, mimo przedstawionej w niniejszym opracowaniu metodyki przygotowania i prowadzenia podstawowych form kontroli i oceny wyników kształcenia, nauczyciele akademicy muszą zapoznawać się z nowymi tendencjami dydaktyków całego świata w dziedzinie kontroli i oceny wyników kształcenia. Stąd też zawarty w opracowaniu materiał powinien stać się elementem inspirującym kadrę naukowo-dydaktyczną do dalszych studiów i poszukiwań nowych metod i form przygotowania oraz prowadzenia kolokwii, egzaminów i obrony prac dyplomowych.

BIBLIOGRAFIA

- Altuszer I.: Badań nad funkcją oceny szkolnej, Warszawa 1960.
- Berezowski E.: Adaptacyjny system kontroli programowanej - ASK,
"Dydaktyka Szkoły Wyższej", 1970, nr 3.
- Bogusz J.: Dydaktyka wojskowa, Warszawa 1983.
- Bogusz J., Karwat T.: Poradnik dydaktyczny oficera, Warszawa 1972.
- Bogusz J. i inni: Wybrane zagadnienia dydaktyki wyższych szkół
wojskowych, Warszawa 1973.
- Borkowski J.: Organizacja i zarządzanie szkołą wyższą, Wrocław-
Warszawa-Kraków-Gdańsk 1978.
- Czerniewski W.: Egzaminy promocyjne i końcowe, Warszawa 1953.
- Czerny Z.: W sprawie skali ocen egzaminacyjnych, "Życie Szkoły
Wyższej" 1957, nr 4.
- Dawydzik L., Księżyk M., Tysarowski W.: Własna komputerowa metoda
obliczania egzaminów testowych, W: Technologia kształcenia,
red. S. Jarmark i F. Januszkiewicz, Poznań 1975.
- Denek D.: Efektywność nauczania i sposoby jej mierzenia, "Dydaktyka
Szkoły Wyższej" 1969, nr 1.
- Denek K.: Efektywność procesu kształcenia i metody jej oceny, "Neodę-
dagnata" 1976, nr 12.
- Denek K., Gnitecki J., Kuźniak I.: Kontrola i ocena wyników kształce-
nia w szkole wyższej, Warszawa 1984.
- Denek K., Kuźniak I.: Próba nowego określenia efektów kształcenia
w szkole wyższej, W: Technologia kształcenia /Zbiór refe-
ratów XI międzynarodowego Sympozjum Naukowego/, Poznań 1978.
- Denek K.: Pomiar i ocena wyników nauczania w szkole wyższej, "Dydak-
tyka szkoły wyższej" 1973, nr 4.
- Dryjski A.: Praca umysłowa, egzaminy i zaburzenia czynnościowe orga-
nizmu, Warszawa 1936.

- Efektywność procesu kształcenia w szkole wyższej, red.: W. Polański, Warszawa 1973.
- Flemin E.: Unowocześnienie systemu dydaktycznego, Warszawa 1974.
- Grochmal-Bach J. i inni: Sytuacja egzaminacyjna w przeżyciach studentów, "Dydaktyka Szkoły Wyższej" 1982, nr 3.
- Grossman A., Malzacher S.: Doświadczenia z zastosowaniem maszyn dydaktycznych przy egzaminach wstępnych w Politechnice Śląskiej, "Dydaktyka Szkoły Wyższej" 1973, nr 3.
- Hydziak B.: Wpływ sytuacji dydaktycznych na aktywizację słuchaczy wyższej uczelni wojskowej w procesie kształcenia specjalistycznego i ideowo-politycznego, "Zeszyty Naukowe WSNW" 1977, nr 52/A.
- Kierunki zwiększania efektywności i jakości przygotowania kadr oficerskich w akademiach dowódczo-sztabowych, Moskwa-Warszawa 1980.
- Kietlińska Z.: Metody analizy wyników nauczania, "Życie Szkoły Wyższej" 1969, nr 4.
- Kietlińska Z.: Metodyka egzaminowania, "Życie Nauki" 1952, nr 7-7.
- Konopnicki J.: Powodzenia i niepowodzenia szkolne, Warszawa 1966.
- Kosyrz Z.: O osobowości oficera - wychowawcy, Warszawa 1973.
- Kozielecki J.: Rozwiązywanie problemów, Warszawa 1969.
- Krajewski E.T.: Innowacyjna funkcja prac magisterskich, "Dydaktyka Szkoły Wyższej" 1984, nr 2.
- Kruszewski K.: Kontrola i ocena postępów w nauce, "Dydaktyka Szkoły Wyższej" 1984, nr 2.
- Kruszewski K.: Kształcenie w szkole wyższej, Warszawa 1973.
- Kupisiewicz Cz.: Podstawy dydaktyki ogólnej, Warszawa 1973.
- Laszczuk M.: Kontrola w procesie kształcenia, Zegrze 1982.
- Lewicki A.: Psychologiczna analiza czynników wyznaczających wyniki nauczania, "Psychologia wychowawcza" 1962, nr 2.

- Lewowicki T.: Indywidualizacja kształcenia. Dydaktyka różnicowa, Warszawa 1977.
- Lewowicki T.: Psychologiczne różnice indywidualne, a osiągnięcia uczniów, Warszawa 1975.
- Luśkiewicz Z.: Niektóre psychologiczne i pedagogiczne przyczyny powodzeń i niepowodzeń w nauce studentów pierwszych lat studiów Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1969.
- Lobodzki M.: Metody badań pedagogicznych, Warszawa 1978.
- Malewska E.: Niektóre prognostyki powodzeń dydaktycznych na I roku studiów, "Życie Szkoły Wyższej" 1972, nr 11.
- Maćczyńska E.: Nowe maszyny egzaminacyjne w kontekście bieżącej kontroli wiadomości, W: Technologia kształcenia, red.: S.Jarmark i F.Januszkiewicz, Poznań 1975.
- Metodyka nauczania taktyki ogólnej w ASG WP, Warszawa 1983.
- Niemierko B.: Testy osiągnięć szkolnych. Podstawowe pojęcia i techniki obliczeniowe, Warszawa 1975.
- Okoń W.: Elementy dydaktyki szkoły wyższej, Warszawa 1971.
- Okoń W.: Słownik pedagogiczny, Warszawa 1984.
- Orczyk J.: Zarys metodyki pracy umysłowej, Warszawa 1984.
- Pađulicz-Pawlikowska D.: Niektóre cechy osobowości a powodzenie w studiach, "Dydaktyka Szkoły Wyższej", 1969, nr 1.
- Pedagogika: red.: H.Godlewski, S.Krawcewicz, T.Wujek, Warszawa 1977.
- Pedagogika: red.: B.Suchodolski, Warszawa 1980.
- Pieńkowski S.: Funkcja dydaktyczno-wychowawcza oceny ucznia, "Chowanna" 1961, z.3.
- Pieter J.: Egzamin obiektywny, Warszawa 1973.
- Popiel J.: W sprawie właściwej skali ocen egzaminacyjnych, "Życie Szkoły Wyższej" 1957, nr 3.
- Rawski M.: Ocena punktowa jako element aktywizacji studentów na ćwiczeniach, "Życie Szkoły Wyższej" 1984, nr 12.

- Regulamin Studentów w Akademii Sztabu Generalnego WP, Warszawa 1981.
- Rniszewski A.J.: Czynniki oddziaływające na programowanie i kontrolę zindywidualizowanych systemów nauczania /ze szczególnym odniesieniem do kursów szkolących nauczycieli przedmiotów ścisłych w krajach rozwijających się, W: Technologia kształcenia, red.: S.Jarmark, i F.Januszkiewicz, Poznań 1975.
- Sielecki R.: Jak opracować referat? Warszawa 1981.
- Siemieński M.: Psychofizjologiczne i społeczne uwarunkowania procesu uczenia się w szkole wyższej, Wrocław-Kraków 1960.
- Skólska J.: O niektórych metodach badań osiągnięć szkolnych, "Kwartalnik pedagogiczny" 1981, nr 1.
- Słownik języka polskiego, Warszawa 1979.
- Słownik łacińsko-polski, Warszawa 1983.
- Słownik wyrazów obcych, Warszawa 1980.
- Suchodolski B.: O pedagogikę na miarę naszych czasów, Warszawa 1958.
- Susułowska M., Nęcki Z.: Psychologiczna analiza przebiegu studiów wyższych, Warszawa 1977.
- Tymowski J.: Sprawność studiów w szkołach wyższych w Polsce, Warszawa 1965.
- Tymowski J.: Ty i twoi studenci - wskazówki dla młodych nauczycieli akademickich, "Dydaktyka Szkoły Wyższej", 1982, nr 1.
- Wzorcowy system przygotowania nowoczesnego dowódcy /WSPND/, red.: J.Zakrzewski, Warszawa 1975.
- Zagadnienia dydaktyki szkół wyższych - wybór artykułów, red.: H. Smarzyński, Warszawa 1968.
- Zagadnienia metodyki nauczania w ASG WP /maszynopis podręcznika/, Warszawa 1985.

Zakrzewski J.: Wybrane zagadnienia z dydaktyki wojskowej, Warszawa 1974.

Zakrzewski J.: Założenia metodyki opracowania pracy dyplomowej w ASG WP, Warszawa 1980.

Zinowiew S.I.: Proces dydaktyczny w radzieckiej szkole wyższej, Warszawa 1971.

Łechowska B.: O ocenianiu uczniów w szkołach amerykańskich, "Nowa Szkoła" 1969, nr 12.

OCENIANIE KOLOKWIÓW I EGZAMINÓW USTNYCH
/wariant punktowy/

a/ Ocena za odpowiedź na pytanie

Lp.	Elementy podlegające ocenie	Współ- czynnik ważności	Maks. ilość punktów na ocenę			Uwagi
			bdb	db	dst	
1.	Wiedza merytoryczna	10	50	40	30	
2.	Zdolność analizowania i syntezy zadanych problemów	9	45	36	27	
3.	Umiejętność dostosowania wiedzy teoretycznej do praktyki	8	40	32	24	
4.	Poprawność i ścisłość formułowania myśli i wyrażania się /płynny język/	7	35	28	21	
5.	Znajomość literatury przedmiotu /posługiwanie się przykładami/	8	40	32	24	
		Razem punktów	210	168	126	

Min. ilość punktów na ocenę bdb - 190

db - 148

dst - 106

b/ Ocena za całość odpowiedzi:

Ocena globalna za kolokwium lub egzamin ustny stanowi sumę uzyskanych punktów za poszczególne pytania.

Jeżeli egzaminowany odpowiadał na 3 pytania wówczas na odpowiednie oceny musi uzyskać:

na ocenę bdb - $3 \times 190 \text{ pkt} = 570 \text{ pkt}$

na ocenę db - $3 \times 148 \text{ pkt} = 444 \text{ pkt}$

na ocenę dst - $3 \times 106 \text{ pkt} = 318 \text{ pkt}$

GŁÓWNE KOMPONENTY OCENY SŁUCHACZY W EGZAMINACH
USTNYCH I KOŁOKWIACH

1. STOPIEŃ OPANOWANIA WIEDZY PRZEDMIOTOWEJ.
2. STOPIEŃ ROZUMIENIA WIEDZY PRZEDMIOTOWEJ.
3. POZIOM WYMAGANYCH UMIEJĘTNOŚCI I NAWYKÓW.
4. PRAWIDŁOWOŚĆ METODYCZNEGO UŁOŻENIA ODPOWIEDZI NA PYTANIA.
5. ZDOLNOŚĆ ANALIZOWANIA I SYNTEZOWANIA.
6. ZNAJOMOŚĆ LITERATURY I UMIEJĘTNOŚĆ JEJ WYKORZYSTANIA
W CZASIE ODPOWIEDZI.
7. POPRAWNOŚĆ I ŚCISŁOŚĆ WYRAŻANIA SIĘ /KOMUNIKATYWNOŚĆ I PLYN-
NOŚĆ JĘZYKA/.

OCENIANIE ĆWICZEŃ EGZAMINACYJNYCH PRZY ZASTOSOWANIU
WSPÓLCZYNNIKA WAŻNOŚCI

/Wariant dostosowany do Wydziału Wojsk Lądowych/

Lp.	ELEMENTY PODLEGAJĄCE OCENIE	Współ- czynnik	Maksymalna ilość punktów na ocenę			
			bdb	db	dst	ndst
1.	OCENA NIEPRIZYJACIELA /w styczności i w głębi, linie rozgraniczenia, rozmieszczenie środków przenoszenia BJ, rozmieszczenie środków art i ppanc oraz odwodów. Ewentualne przeciwdziałanie npla/	8	40	32	24	16
2.	KONCEPCJA ROZEGRANIA WALKI /OPERACJI/ - /kier.gł. uderzenia lub rej.skwiebia głównego wysiłku, wybór odcinka przełamania, uzyskanie przewagi na wybranym odcinku, treści i głębokość zadań elementów ugrupowania boj.; użycie drugiego rzutu, wykorzystanie skutków użycia BJ, użycie desantów itp./	10	50	40	30	20
3.	KONCEPCJA KOMPLEKSOWEGO PORAZENIA OGNIOWEGO	7	35	28	21	14
4.	WYKORZYSTANIE RODZAJÓW WOJSK	7	35	28	21	13
5.	WYKORZYSTANIE TERENU	6	30	24	18	12
6.	KULTURA PRACY SZTABOWEJ /umiejętności wykonywania dokumentów, estetyka wykonawstwa/	6	30	24	18	12
		RZEM PUNKTÓW	220	176	132	88

OCENA GLOBALNA ZA EGZAMIN PISEMNY /min. ilość punktów/

bdb - 199 pkt

db - 155 pkt

dst - 111 pkt

OCENIANIE ĆWICZEŃ EGZAMINACYJNYCH
PRZY ZASTOSOWANIU 10-PUNKTOWEJ SKALI OCEN
/Wariant dostosowany do Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK/

ELEMENTY PODLEGAJĄCE OCENIE	Ilość punktów na poszczególną ocenę			
	bdb	db	dst	ndst
1/ Wykorzystanie LRT	8	6	5	4
2/ Wykorzystanie LMB	9	8	6	5
3/ Wykorzystanie śmigłowców bojowych	9	8	6	6
4/ Wykorzystanie śmigłowców transportowych	8	6	4	3
5/ Organizacja dowodzenia i współdziałania	7	6	5	4
6/ Forma graficzna i tekstowa propozycji.	9	8	6	5
Razem punktów	50	42	32	26

OCENA GLOBALNA ZA ĆWICZENIE

bdb = 43 - 50 pkt

db = 33 - 42 pkt

dst = 26 - 32 pkt

SPRAWOZDANIE Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ ANKIETOWYCH

CEL BADAŃ: Ustalić przydatność w egzaminowaniu słuchaczy koncepcji kryteriów oceniania wypracowanej przez zespół autorski.

METODA BADAWCZA: Badanie opinii /technika - ankietywanie/

IŁOŚĆ BADANYCH: 50 nauczycieli akademickich ASG WP z WWL oraz WWL i OPK:

- a/ Szefowie katedr i ich zastępcy - 2;
- b/ Kierownicy zakładów i kierownicy grup szkoleniowych- 22
- c/ starsi wykładowcy i adiunkci - 24
- d/ wykładowcy i starsi asystenci - 2

TERMIN PRZEPROWADZENIA BADAŃ: 10-13.07.1985 r.

OPIS PRZEBIEGU BADAŃ:

Zespół autorski przygotował koncepcję kryteriów oceniania słuchaczy z dostosowaniem poszczególnych wymogów do funkcjonującego standartowego - czterostopniowego systemu ocen. Koncepcję wraz z pytaniami zamieszczono w przygotowanej ankiecie wręczając ją przed egzaminem członkom komisji egzaminacyjnych na drugim i pierwszym roku studiów. Jednocześnie członkom komisji - nauczycielom akademickim wskazano sposób wypełnienia ankiety. Zezwolono aby w każdej podkomisji oficerowie nie posiadający ankiet również mogli wywierać wpływ na poszczególne odpowiedzi co w mniemaniu zespołu autorskiego zwiększyło wiarygodność otrzymanych wyników. Wypełnione ankiety zebrano po zakończeniu egzaminów.

WYNIKI BADAŃ

1. Badanym nauczycielom przedstawiono kryteria dla poszczególnych ocen prosząc o określenie ich przydatności w czasie prowadzenia egzaminów /Patrz wzór ankiety/.

Zdecydowana większość badanych uznała, że przedstawione kryteria są w pełni przydatne do oceny słuchaczy. Zdanie takie wyraziło 29 badanych co stanowi 82,9% badanej populacji. 4 /czterech/ badanych,

to jest 11,4% uważa, iż podane elementy nie spełniają wymagań kryteriów oceniania. Dwóch /2/ badanych co stanowi 5,7% nie określiło swego zdania, wyrażając jednak swoje wątpliwości.

2. Badaną populację nauczycieli proszono o określenie przydatności poszczególnych elementów oceniania przypisanych do standartowych ocen. W poniższych tabelach przedstawiono w ujęciu liczbowym i procentowym przydatność poszczególnych elementów oceniania z przypisaniem do określonych - standartowych ocen:^{1/}

a/ OCENA BARDZO DOBRA /5/:

Numer elementu wg ankiety	Liczba nauczycieli określających przydatność elementu	% nauczycieli określających przydatność elementu
1	29	93,6
2	28	90,3
3	27	87,1
4	31	100,0
5	31	100,0
6	26	83,9

b/ OCENA DOBRA /4/:

Numer elementu wg ankiety	Liczba nauczycieli określających przydatność elementu	% nauczycieli określających przydatność elementu
1	31	100,0
2	26	83,9
3	27	87,1
4	31	100,0
5	31	100,0

1/ Jako 100% przyjęto liczbę badanych, którzy uznali propozycje za przydatne w procesie oceniania.

c/ OCENA DOSTATECZNA /1/:

Numer elementu wg ankiety	Liczba nauczycieli określających przydatność elementu	% nauczycieli określających przydatność elementu
1	29	93,6
2	31	100,0
3	31	100,0
4	31	100,0
5	27	87,1

d/ OCENA NIEDOSTATECZNA /2/:

Numer elementu wg ankiety	Liczba nauczycieli określających przydatność elementu	% nauczycieli określających przydatność elementu
1	30	96,8
2	27	87,1
3	26	83,9
4	28	90,3
5	28	90,3

3. Nauczycieli akademickich proszono o dodatkowe wypowiedzi oraz ewentualne propozycje:

Badani, którzy ustosunkowali się negatywnie do przedstawionych propozycji jako główny argument ich nieprzydatności przedstawili małą precyzję określonych skal /wysoki poziom, wyczerpująca znajomość itp./ oraz możliwości niejednolitego rozumienia niektórych terminów /np. analizowanie i syntezywanie problemów, prawidłowe i pełne odpowiedzi, trwałość opanowania wiedzy itp./.

Zdecydowana większość wypowiedzi neguje ustalone kryteria oceny niedostatecznej uzasadniając to tym, że niespełnienie przedstawionych kryteriów na ocenę dostateczną wpływa automatycznie na postawienie słuchaczowi oceny niedostatecznej.

Sugerowano również /dwie wypowiedzi/ rozszerzenie kryteriów o elementy osobowościowo-sprawnościowe.

Znaczna ilość badanych nauczycieli wskazywała na konieczność ustalenia jednolitych komponentów oceny słuchacza w czasie kolokwii i egzaminów ustnych, jednakowych dla wszystkich ocen standartowych.

5. Wnioski z przeprowadzonych badań

a/ wypowiedzi badanych nauczycieli akademickich wskazują jednoznacznie, że zaproponowane kryteria oceniania są przydatne podczas egzaminów oraz kolokwii i zdecydowanie podnoszą obiektywność ocen.

b/ celowe jest przedstawienie wariantu oceniania przy jednolitych komponentach dla wszystkich obowiązujących - standartowych ocen. Wypowiedzi badanych nauczycieli wskazują, że tak wariant może w większym stopniu, niż dotychczas proponowany, spełniać wymogi społeczne. Propozycje te sugerują konieczność opracowania takiego wariantu i przedstawienia go do dalszej dyskusji.

Jednocześnie w projekcie takim można wyeliminować elementy, które wskazane zostały jako nieprzydatne.

c/ sugerowany przez badanych jednolity wariant oceniania wyeliminuje jednocześnie kryteria oceny niedostatecznej, które jak wskazała część badanej populacji jest podczas egzaminów mało przydatny.

d/ w opracowaniu teoretycznym tematu poszczególne terminy powinny być szczegółowo określone, co wyeliminuje ich wieloznaczność i różne interpretowanie przez nauczycieli akademickich.

A N K I E T A

Instytut Dydaktyki Wojskowej prowadzi badania nad problematyką obiektywizacji ocen. Jednym z elementów takiej działalności jest ustalenie uniwersalnych kryteriów poszczególnych ocen. Kryteria takie zostały już wypracowane przy współudziale większości katedr ASG WP.

Poniżej podano układ elementów, które naszym zdaniem powinny być brane pod uwagę podczas oceniania wypowiedzi słuchaczy w czasie egzaminów rocznych.

Prosimy Obywateli Oficerów - członków komisji egzaminacyjnych o weryfikację przedstawionej propozycji i ustosunkowanie się do niej w drugiej części kwestionariusza.

I. KRYTERIA OCEN

a/ OCENA BARDZO DOBRA /5/:

1. bardzo dobre rozumienie i trwałe opanowanie wiedzy przedmiotowej;
2. wyczerpująca znajomość całego programowego materiału;
3. prawidłowe i pełne odpowiedzi na pytania;
4. wysokie zdolności analizowania i syntezy problemów;
5. doskonała znajomość literatury przedmiotu - umiejętne wykorzystanie jej w czasie odpowiedzi;
6. poprawne i płynne posługiwanie się językiem.

b/ OCENA DOBRA /4/:

1. duża znajomość i zrozumienie problemów przedmiotowych;
2. wysoki poziom wymaganych umiejętności i nawyków;
3. poprawne i ścisłe wyrażanie się;
4. umiejętność prowadzenia niezbędnych analiz i syntez w problematyce objętej egzaminem;
5. pełna znajomość podstawowej literatury przedmiotu.

c/ OCENA DOSTATECZNA /3/:

1. znajomość i rozumienie podstawowych problemów egzaminowanego przedmiotu;
2. przeciętny poziom posiadanych umiejętności i nawyków;
3. wykazywanie dążności do samodzielnego myślenia oraz prowadzenia analiz i syntez głównych problemów przedmiotu;
4. znajomość głównych pozycji literatury przedmiotu;
5. poprawne posługiwanie się językiem /dopuszczalne drobne błędy merytoryczne i językowe w wypowiedziach/.

d/ OCENA NIEDOSTATECZNA /2/:

1. niepełna znajomość wiedzy objętej programem;
2. znacznie ograniczony poziom wymaganych umiejętności i nawyków;
3. brak samodzielności myślenia;
4. nieumiejętność wyjaśnienia istoty podstawowych problemów przedmiotu;
5. Nieznajomość podstawowej literatury przedmiotu;

II. PROSIMY O ODPOWIEDZ NA NASTĘPUJĄCE PYTANIA /wypełnić po egzaminie/

1. Czy przedstawione kryteria były pomocne w przeprowadzonych egzaminach:

tak

nie

/właściwą odpowiedź podkreślić/

2. Które z przedstawionych kryteriów są przydatne, a które należy wyeliminować:

a/ ocena bardzo dobra /5/:

1 2 3 4 5 6

b/ ocena dobra /4/:

1 2 3 4 5

c/ ocena dostateczna /3/:

1 2 3 4 5

d/ ocena niedostateczna /2/:

1 2 3 4 5

3. Prosimy o własne wypowiedzi uzupełniające i ewentualne propozycje:

Wypełnione ankiety prosimy zdać do Instytutu Dydaktyki Wojskowej
ASG WP /blok 56 p.214 tel. 14-633/.

Za wnikliwe uwagi wyrażamy serdeczne podziękowania.

SPRAWOZDANIE

Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ Z KADRĄ NAUKOWO-DYDAKTYCZNA ASG WP

CEL BADAŃ: Ustalić aktualne poglądy nauczycieli akademickich na problematykę kontroli i oceny wyników kształcenia ze szczególnym uwzględnieniem kolokwii, egzaminów i obrony prac dyplomowych.

METODA BADAWCZA: Badanie opinii /technika wywiadu/.

ILOŚĆ BADANYCH: 46 nauczycieli akademickich Wydziału Wojsk Lądowych, WWL i OPK, Katedry Nauk Społeczno-Politycznych, Katedry Historii Sztuki Wojennej, Instytutu Dydaktyki Wojskowej, a w tym:

- szefowie katedr i ich zastępcy	- 8
- kierownicy zakładów i kierownicy grup szkoleniowych	- 20
- adiunkci i starsi wykładowcy	- 18

TERMIN PROWADZENIA BADAŃ: XII 1983 - VII.1985

OPIS PRZEBIEGU BADAŃ: Zespół autorski ustalił zasadnicze problemy wymagające zbadania opinii doświadczonych nauczycieli akademickich, a następnie według określonych pytań /kwestionariusz/ poszczególni członkowie zespołu prowadzili z kadrą wywiady o charakterze indywidualnym wyjaśniając cel prowadzonych badań.

1. Badanych oficerów pytano czy dotychczasowe zasady oceniania słuchaczy podczas kolokwii i egzaminów są wystarczające. Zdecydowana większość badanych - 38 /to jest 83%/ wskazała, że dotychczasowe zasady są mało precyzyjne, a istniejące kryteria tworzone są indywidualnie, przez poszczególnych nauczycieli akademickich. Sześciu /6/ z badanych oficerów - to jest 13% stwierdza, iż dotychczasowe zasady są absolutnie wystarczające i nie wymagają żadnych

zmian. Dwóch badanych - to jest 4% wyraziło opinię, że istniejące zasady mogą dalej w uczelni funkcjonować, lecz wymagają pewnych modernizacji, a głównie konkretyzacji kryteriów oceny.

Należy stwierdzić, że wszyscy badani dostrzegli konieczność modernizacji zasad oraz stworzenia koncepcji kryteriów w ocenianiu kolokwiów.

2. Nauczyciele akademickich pytano o możliwe - dostrzegane przez nich - kierunki zmian w dziedzinie oceniania słuchaczy w ASG WP.

Badani oficerowie dostrzegają w tej dziedzinie następujące problemy:

- konieczność ustalenia jednolitych kryteriów dla wszystkich form kontroli i oceny wyników kształcenia /83% badanych/;
- wprowadzenie innej, o szerszym zasięgu, skali ocen /78,5%/;
- ocenianie w szerszym niż dotychczas zakresie zdolności i umiejętności przy jednoczesnym zmniejszeniu znaczenia wiedzy pamięciowej /50%/;
- wprowadzenie nowych metod oceniania, a głównie wykorzystanie maszyn egzaminujących oraz różnego rodzaju testów /21,5%/;
- ocenianie tylko i wyłącznie przydatności do zajmowania w przyszłości stanowisk przy jednoczesnej rezygnacji z oceniania pamięciowo nabytych wiadomości /21,5%/;
- zrezygnowanie z dotychczas stosowanych form /kolokwiów i egzaminów/, a wystawienie tylko oceny za całokształt 3-letnich studiów /4,5%/.

3. Badanych oficerów pytano o możliwości oceniania innych oprócz wiedzy elementów osobowo-zawodowych oficera.

Dwóch z badanych nauczycieli /4,5%/ uważa, iż należy oceniać tylko nabytą wiedzę albowiem inne elementy nie są możliwe do obiektywnego oceniania. Pozostali oficerowie /95,5%/ dostrzegają konieczność oceniania całej gamy elementów osobowo-zawodowych,

w których wiedza stanowiłaby tylko jedną z części oceny. Najczęściej dostrzegano następujące elementy oceniania w czasie kolokwiów i egzaminów:

- umiejętność prowadzenia analiz i syntez;
- poprawność i płynność wyrażania myśli;
- stopień znajomości literatury przedmiotu.

Wszyscy badani nauczyciele akademicy uważają, że dotychczasowy sposób prowadzenia egzaminów jest właściwy. Różnice dotyczyły jedynie kwestii zadawania lub nie zadawania pytań dodatkowych słuchaczom, którzy zakończyli odpowiedź na zasadnicze pytania.

Trzydziestu /30/ badanych - to jest 65% - wyraża opinię, iż nie należy zadawać żadnych dodatkowych pytań, a oceniać jedynie te, a które są zawarte w bilecie egzaminacyjnym. 13 /trzynastu/ oficerów - to jest 28% - uważa, że pytania dodatkowe można zadawać tylko w wyjątkowych przypadkach to znaczy wówczas gdy istnieją suże wątpliwości do do wystawienia słuchaczowi obiektywnej oceny. Pozostali nauczyciele - to jest 7% - uznają dowolność w tej dziedzinie.

4. Badani oficerowie zdecydowanie opowiadają się za dotychczasową formą prowadzenia obrony prac dyplomowych nie widząc konieczności wprowadzania żadnych zmian w tej dziedzinie. Nauczyciele postulują jednak konieczność zapewnienia jednakowych warunków obrony prac dla wszystkich słuchaczy.

5. Nie budzą także wątpliwości dotychczas stosowane sposoby oceniania ćwiczeń egzaminacyjnych w grupach wojsk lotniczych i OPK oraz ogólnowojskowych.

Postulowana jest jednak zmiana układu ćwiczeń oraz zasad ich oceniania w grupach specjalistycznych wojsk lądowych. Istotne jest tutaj podkreślenie rangi elementów specjalistycznych w ćwiczeniu egzaminacyjnym.

6. Wszyscy z badanych nauczycieli akademickich dostrzegają w każdym procesie oceniania subiektywizm wymieniając szereg warunków, które taką sytuację powodują. Jednocześnie tylko część nauczycieli widzi możliwość zwiększenia obiektywizmu ocen. Wskazuje się tu głównie konieczność zastosowania maszyn egzaminacyjnych lub też testów dydaktycznych.

WNIOSKI Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ

1. Wypowiedzi badanych nauczycieli akademickich wskazują, iż istnieje konieczność dokonania niezbędnych ustaleń wpływających na stworzenie wszystkim słuchaczom jednakowych warunków w procesie kontroli i oceny wyników kształcenia.
2. Należy poszukiwać nowych skal ocen co może wpłynąć na obiektywizację oceniania słuchaczy w czasie kolokwii i egzaminów.
3. Za szczególnie ważną w całym procesie kontroli i oceny wyników kształcenia należy uznać konieczność stworzenia jak najbardziej precyzyjnych kryteriów oceniania.
4. Przy wszelkich propozycjach przedstawiających kryteria oceniania należy uwzględnić oprócz wiedzy także inne właściwości osobowościowo-zawodowe oficerów.
5. Konieczne staje się ustalenie zasad zadawania dodatkowych pytań przez komisje egzaminacyjne.
6. Wskazać należy na konieczność przygotowywania nowych - bardziej obiektywnych - metod prowadzenia kolokwii i egzaminów. Szczególnemu rozpatrzeniu powinna podlegać sprawa możliwości egzaminowania przy pomocy maszyn egzaminujących i testów dydaktycznych.

KWESTIONARIUSZ WYWIADU Z KADRĄ NAUKOWO-DYDAKTYCZNĄ
ASG WP

Wywiad z kadrami naukowo-dydaktycznymi prowadzić mając do uzyskania odpowiedzi na następujące zasadnicze pytania:

1. Czy dotychczasowe zasady oceniania słuchaczy w czasie kolokwii i egzaminów są wystarczające?
2. Co zdaniem badanych głównie powinno ulec zmianie w dziedzinie oceniania słuchaczy w ASG WP?
3. Czy ocenianie w czasie egzaminów powinno dotyczyć tylko wiedzy, czy też innych cech osobowości słuchaczy - jakie właściwości osobowo-zawodowe słuchaczy należy oceniać?
4. Czy dotychczasowy sposób prowadzenia obrony prac dyplomowych jest, zdaniem badanego, dobry - co należałoby w tym zakresie usprawnić?
5. Czy sposoby prowadzenia i oceniania ćwiczeń egzaminacyjnych odpowiadają wymogom, czy też nie - co należałoby w tym zakresie usprawnić?
6. Czy dotychczasowe zasady, formy i metody oceniania dają możliwość oceny obiektywnej - co należy w tej dziedzinie usprawnić?

~~1211~~

